

**”SE OLI MUN ELÄMÄN RASKAIN AIKAA”
Nuorten kokemuksia asunnottomuudesta**

Johanna Saukkonen
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Itä-Suomen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden laitos
Kesäkuu 2015

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 KESKEISET KÄSITTEET.....	5
2.1 Asunnottomuus.....	5
2.2 Kodin määritelmä ja kodittomuus.....	10
3 ASUNNOTTOMUUS SUOMESSA.....	12
4 METODOLOGIA.....	15
5 ASUNNOTTOMUUDEN SYYT.....	22
6 NUORTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA.....	27
6.1 Sosiaaliset suhteet.....	27
6.2 Erilaiset yöpymispaikat.....	29
6.3 Tunteet.....	31
6.4 Päihteiden käyttö.....	36
6.5 Yhteenveto.....	38
7 KODIN MERKITYS JA KODITTOMUUDEN KOKEMUS.....	40
8 ASUNNOTTOMUUDEN PÄÄTTYMINEN JA TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT.....	47
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
LÄHTEET.....	62
LIITTEET.....	64

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
Yhteiskuntatieteiden laitos, yhteiskuntapolitiikka

JOHANNA SAUKKONEN: ”SE OLIMUN ELÄMÄN RASKAINA AIKAA” Nuorten
kokemuksia asunnottomuudesta

Pro gradu- tutkielma

Tutkielman ohjaaja: Laura Assmuth

Kesäkuu 2015

Avainsanat: Asunnottomuus, koti, kodittomuus, nuoret, kokemukset.

Tutkielmani on laadullinen kokemukseen keskittyvä tutkimus. Tutkielmani tarkoitus on tutkia nuorten kokemuksia asunnottomuudesta. Tutkin myös heidän kokemuksiaan kodista ja kodittomuudesta sekä heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan. Aineistoni keräsin haastatteleamalla viittä Keski-Suomesta kotoisin olevaa asunnottomuuden kokenutta nuorta. Käytin tutkimuksessani teemahaastattelua. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä iältään 23 – 25 -vuotiaita. Haastateltavien asunnottomuus oli kestänyt noin 3-4 kuukautta. Tutkielman alussa käyn läpi asunnottomuuden määritelmää. Kerron myös asunnottomuudesta Suomessa sekä kodin määritelmästä ja kodittomuudesta. Analyysiosio jakautuu teemahaastattelujen mukaisesti osioihin: asunnottomuuden syyt, nuorten kokemukset asunnottomuudesta ja kodista sekä asunnottomuuden päättyminen ja tulevaisuudensuunnitelmat.

Haastateltujen nuorten asunnottomuuden syitä olivat huumevieroituksesta lähteminen, ero tyttöystävästä, sotilaskarkuruus, vuokra-asunnosta häätö sekä putkiremontin pitkittyminen. Asunnottomuus oli ollut nuorille kokonaisuutena henkisesti ja fyysisesti raskas kokemus. Asunnottomuuteen liittyi väsymystä huonojen nukkumaolojen ja stressin vuoksi. Asunnottomuuden aikana korostui ystävien ja sukulaisten tarjoama apu. Haastateltavat kokivat asunnottomuuden myös kodittomuutena. Koti oli heille rauhoittumispaikka, josta he saivat itse määrätä. Kotia haastateltavat osasivat arvostaa enemmän asunnottomuuden päätymisen ja kodin saamisen myötä. Aiemmin itsestään selvänä pidetyt asiat muuttuivat asunnottomuuden johdosta tärkeiksi.

Asunnottomuuden päätymiseen vaikutti monella haastateltavalla toisten ihmisten apu. Haastateltavat eivät osanneet asunnottomuuden aikana ajatella tulevaisuutta, mutta asunnottomuuden päätyttyä heille tarjoutui mahdollisuus tehdä tulevaisuuden suunnitelmia.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business Studies.

Department of Social science, Social policy

JOHANNNA SAUKKONEN: "IT WAS THE HARDEST TIME OF MY LIFE" The experience of homelessness among the young people

Master's thesis

Advisors: Laura Assmuth.

Keywords: Homelessness, home, youngsters, experiences

My thesis is a qualitative study of experience. The purpose of my thesis is to study the experience of homelessness among homeless young people. I also study their perspectives of future. I collected my data by interviewing five young persons from Middle-Finland who had experienced homelessness. I used the thematic interview method for my study. The interviewees were aged 23 - 25 and had experienced around 3 - 4 months of homelessness. At the beginning of thesis I explore the definition of homelessness and the definition of home. I also explore the problem of homelessness in Finland. In my analysis section I further explore common themes risen from my data such as the reasons for homelessness, interviewees' experience of homelessness and home and the end of homelessness for the interviewees and their prospects of future.

Interviewees' reasons for homelessness were quitting narcotics detoxification treatment, separation from girlfriend, military desertion, eviction from rental apartment and pipe repair and thus temporarily uninhabitable apartment. The interviewees experienced homelessness as whole as a mentally and physically straining affair. Fatigue was experienced because of poor sleeping conditions and mental stress. During their homelessness the significance of help from friends and relatives was increased for the interviewees. For the interviewees home was a place for relaxation and a place where they were in control. The interviewees felt more gratitude for having a home after their homelessness than before. After their homelessness they also felt important many simple things that they had taken for granted before.

Help from other people was instrumental in the end of many of the interviewees' homelessness. The interviewees couldn't think or plan their future during their homelessness but after that were able to do so.

1 JOHDANTO

Monet suomalaiset luulevat, ettei Suomessa ole asunnottomuutta. Yleisistä ennakkoletuksista huolimatta Suomessa on kuitenkin monenlaista asunnottomuutta. Vaikka asunnottomuus ei ole kadulla näkyvää, on Suomessakin kadulla asuvia asunnottomia. Suurin osa Suomen asunnottomista asuu kuitenkin tuttavien tai sukulaisten luona. (ARA 2013, 3.)

Tutkielmani aiheena on nuorten kokemukset asunnottomuudesta. Haastatteleman nuoret olivat aikaisemmin olleet asunnottomia, mutta haastatteluhetkellä heillä oli jo oma asunto. Yksi haastateltavista asui haastatteluhetkellä edelleen tuetussa asumisyksikössä. Hän ei kuitenkaan kokenut enää itseään asunnottomaksi. Tutkielmassani tutkin nuorten kokemusten lisäksi heidän kodille antamia merkityksiä. Lisäksi tutkin, miten nuoret näkevät tulevaisuutensa asunnottomuuden jälkeen.

Tutkielmani keskeisimmät käsitteet ovat asunnottomuus, koti, kodittomuus, nuoret ja kokemukset. Asunnottomuuteen liittyen olen avannut erikseen nuorten asunnottomuutta ja yleisemmin asunnottomuutta Suomessa. Asunnottomuuden voi määritellä monella tavalla ja tarkastelenkin tutkielman alussa tarkemmin sen eri määritelmiä. Yksi määritelmä on FEANTSA:n (Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö) kehittämä asunnottomuuden muotojen ETHOS-luokittelu. Asunnottomuuden muodot on siinä luokiteltu seuraavasti. Ensimmäinen tyyppi on katuasunnoton, jolla tarkoitetaan julkisissa tiloissa ja ensisuojoissa olevia asunnottomia. Toinen tyyppi ovat asunnottomat, joihin kuuluvat asumispalveluita käyttävät, naisten turvakodeissa olevat, maahanmuuttajien majoituksessa olevat, laitoksista vapautuvat ja pitkäaikaista tukea saavat asunnottomat. Kolmanteen tyyppiin kuuluvat asunnottomuusuhan alla olevat, kuten epävarmoissa asuinolosuhteissa olevat, häätöuhan alla olevat ja väkivallan uhan alla elävät. Viimeinen tyyppi ovat puutteellisissa asuinolosuhteissa elävät, esimerkiksi tilapäisissä tai epätyypillisissä rakennuksissa asuvat, asuinkelvottomissa rakennuksissa majoittuvat ja äärimmäisessä tilahtaudessa elävät. (FEANTSA ETHOS-luokitteli, 2013.)

Asunnottomuuden ja kodittomuuden käsitteet eroavat siten, että kodittomuuden katsotaan olevan laajempi ja hyvinvointiin liittyvä käsite verrattuna asunnottomuuteen. Asunnottomuus viittaa enemmän konkreettisiin tekijöihin kuten asunnon puuttumiseen

tai vajavaisiin asumisjärjestelyihin. Kodittomuuden nähdään puolestaan olevan laajempi käsite, koska siinä otetaan huomioon asunnottomuuteen liittyvät kokemukset ja tunteet sekä asunnottomien itsensä antamat merkitykset tilanteelleen. Asunnottomuutta voikin tutkia osana kodittomuutta. Kodittomuuden käsitettä käytetään enemmän laadullisessa tutkimuksessa ja erityisesti ihmisten kokemuksia ja annettuja merkityksiä tutkivissa tutkimuksissa. (Granfelt 1998, 46–47.) Koti on ihmiselle turvapaikka, jossa ihminen saa elää omana itsenään. Kotiin liittyy merkityksellisiä kokemuksia. Koti on tila, jota kodin omistaja hallitsee. Kodin omistaja päättää kuka siellä vierailee ja miten kotinsa sisustaa. Koti toimii suojapaikkana ulkomaailmalta. Kotiin liittyy viihtymistä, turvaa ja rauhaa. (Ahponen 2001, 106.)

Tutkielmani päätarkoituksena on tutkia asunnottomuuden kokemusta. Kokemusta tutkii mm. fenomenologis-hermeneuttinen koulukunta, joten olen tutkielmassa tarkastellut sen menetelmiä. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävä on käsitteellistää tutkittavan kokemusta ja siitä syntynyttä esiymmärrystä (Laine 2001, 30). Valitsin haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, koska uskoin tällä menetelmällä saavani parhaiten vastauksen siihen, miten nuoret kokevat asunnottomuuden. Teemahaastattelun valitsin haastattelumenetelmistä, koska koin sen väljyytensä ansiosta parhaaksi menetelmäksi aineiston ja tutkielmani aiheen kannalta. Teemahaastattelu on haastattelumenetelmä, jossa teemat eli aihealueet ovat tutkijan tiedossa, mutta hän ei ole tehnyt tarkkoja kysymyksiä vaan ne voivat vaihdella tilanteen mukaan (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 203).

Aineiston analysoin teemojen avulla. Etsin haastatteluista toistuvia teemoja ja asioita, jotka erosivat haastateltavien välillä. Ensimmäisessä analyysiosassa tarkastelen syitä siihen, miksi nuoret joutuivat asunnottomiksi. Toisessa analyysiosassa kuvaan nuorten kokemuksia asunnottomuudesta ja kodista. Viimeinen analyysiosa sisältää kuvauksen siitä, miten nuoret saivat asunnon, miten elämä muuttui asunnon saamisen myötä sekä haastateltujen tulevaisuudensuunnitelmia.

Tutkielmani on kokemukseen keskittyvä laadullinen tutkimus. Olen halunnut antaa tilaa nuorten omille kokemuksille ja näen oman roolini tutkijana olla kertomassa siitä muille. Kuitenkin tutkielmani on myös omaa tulkintaani haastateltujen kokemuksista.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Asunnottomuus

Yleisessä suomalaisessa asiasanastossa (YSA) asunnottomuus -termi kuuluu osioon *sosiaaliset ongelmat*, ja sen rinnakastermeinä ovat mm. seuraavat: asuntopula, huono-osaisuus, irtolaiset, katulapset, kodittomat, kulkurit ja syrjäytyminen (Lehtonen & Salonen 2008, 14).

Asunnottomuutta tutkittaessa on tärkeää määritellä asunnottomuus, sillä asunnottomuuden määrittely rajaa kohdeväestön. Kapein määritelmä on nähdä asunnottomiksi vain ihmiset, jotka asuvat ulkona ja yömajoissa. Laajin määritelmä kattaa myös ihmiset, joilla on puutteita asumiseen liittyen tai jotka ovat asunnottomuusuhan alla. Virallinen asunnottomuuden määrittely on maakohtaista. Euroopan unionin sisällä ei ole yhtenäistä määritelmää asunnottomuudelle. (Koistiainen & Laakso 2013, 26.)

Asunnottomaksi luokiteltavan määrittely on tulkinnanvaraista, vaikka asunnottomuus yleensä liitetäänkin konkreettisiin olosuhteisiin. Yleensä ei kyseenalaisteta ulkona oleskelevien ja yömajan salissa tai ensisuojan lattialla nukkuvien ihmisten asunnottomuutta, mutta muiden kuin edellä mainittujen ryhmien asunnottomiksi näkeminen on tulkinnanvaraista. (Granfelt 1998, 48.) Asunnottomuuteen liitettävät asiat riippuvat yhteiskunnasta, kulttuurista ja aikakaudesta. Tästä johtuen asunnottomuutta ilmiönä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Suomessa asunnottomuutta on alettu määritellä pääasiassa siitä syystä, että tarkemman määrittelyn myötä on ollut helpompi löytää asunnottomat. (Tainio 2009, 26- 28.)

Asunnottomuuden määrittely ja ilmiön arvioitu yhteiskunnallinen merkitys vaihtelee eri maiden välillä. Esimerkiksi monessa kehitysmaassa ja itäisen Euroopan maassa asunnottomuus on ilmiö, johon ei kiinnitetä juuri lainkaan huomiota. Joissakin maissa ei viranomaisten taholta nähdä asunnottomuuden olevan ongelma. (Korhonen 2002, 24.)

Eri maissa asunnottomuuteen ja sen syihin liittyy erilaisia sosiaalisia ongelmia. Suomessa erityisesti alkoholiongelmat kuuluvat miesten asunnottomuuteen. Muissa Pohjoismaissa, esim. Tanskassa asunnottomuuden tutkimus on keskittynyt yleiseen sosiaalilääketieteelliseen tutkimukseen ja psykiatria. Angloamerikkalaisessa

suuntauksessa taas on nähty mielenterveysongelmat keskeisenä syynä asunnottomuuteen. (Granfelt 1998, 48.)

Asunnottomien lukumäärä riippuu vahvasti käytettävästä asunnottomuuden määritelmästä. Esimerkiksi määritelmästä riippuen eri laitoksissa ja organisaatioissa asuvien voidaan katsoa olevan asunnottomia. Suomessa useista ulkomaista poiketen myös asuntolassa henkilökohtaisessa huoneessa asuvat katsotaan asunnottomiksi. (Granfelt 1998, 48.)

Asunnottomuutta voidaan tarkastella myös rakenteellisen tulkintatavan mukaan, jossa painottuu erityisesti asunnottomuuden yhteiskuntapoliittinen luonne. Tätä traditiota edustavat Granfeltin mukaan esim. Doug. A. Timmer, D. Stanley Eitzen ja Kathryn D. Talley. Heidän mukaansa asunnottomuudessa on ensikädessä kyse tulonjaon ja asuntopoliittikan epäonnistumisesta. Tässä traditiossa asunnottomuuden perimmäinen syy on taloudellinen eriarvoisuus. Asunnottomuusongelma johtuu siitä, ettei tarjolla ole riittävästi kohtuuhintaisia asuntoja. Asunnottomuus on seurausta rakenteista, jotka tuottavat äärimmäistä köyhyyttä ja asunnottomuus on vain äärimmäisen köyhyyden yksi ilmenemismuoto. Tämän katsantokannan mukaan asunnottomuuden taustalla ei ole joidenkin ihmisryhmien heikkous. Asunnottomuuden selittäminen pelkillä rakenteellisilla tekijöillä kuitenkin unohtaa helposti asunnottomien ihmisten ainutkertaiset kokemukset ja samalla heidän yksilölliset selviytymiskeinonsa. (Granfelt 1998, 49.)

Asunnottomuus voi olla absoluuttista tai suhteellista. Absoluuttisella asunnottomuudella tarkoitetaan kadulla, metsissä, rappukäytävissä ja yömajoissa tapahtuvaa asumista. Absoluuttisen asunnottomuuden perinteinen edustaja on kadulla asuva alkoholisoitunut keski-ikäinen mies. Suhteelliseen asunnottomuuteen kuuluvat tuttavien tai sukulaisten luona yöpyvät ja erilaisiin laitoksiin sijoitetut. (Granfelt 1998, 54–55.) Granfelt puhuu myös uusasunnottomuudesta. Uusasunnottomiin hän sisällyttää psykososiaalisista ongelmista kärsiviä ihmisryhmiä, joita kaupunkiköyhyys eniten koskettaa. Näihin ryhmiin kuuluvat asunnottomat naiset, asunnottomat nuoret ja mielenterveysongelmista kärsivät asunnottomat. Erityisesti nuorten ja naisten asunnottomuus ei välttämättä näy tilastoissa; puhutaankin ns. piiloasunnottomuudesta. (Mt., 48.)

Asunnottomuus on yksilöllistä ja sen ratkaisujenkin pitäisi olla yksilöllisiä. Osa asunnottomista tarvitsee vain asunnon, mutta osa tarvitsee myös erityispalveluja ja tukea. Asunnottomuuteen on liitetty myös erityisryhmäajattelua, jonka määrittely vaihtelee eri yhteyksissä. (Granfelt 1992, 126–127.) Aikaisemmin on puhuttu erityisryhmistä, joita asunnottomuus koskettaa. Järkevämpää on kuitenkin tarkastella asunnottomuutta lisääviä yleisiä yhteiskunnallisia riskitekijöitä sekä yksilöihin ja ihmisryhmiin liittyviä riskitekijöitä. Asunnottomuuden yhteiskunnallisiksi riskitekijöiksi on esitetty seuraavia: kohtuuhintaisten asuntojen puute, yhteiskunnallisen tuen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyn puute, päihde- ja mielenterveyshäiriöiden asianmukaisen hoidon ja kuntoutuksen puute sekä yksilöihin ja ihmisryhmiin kohdistuva juridinen ja sosiaalinen eristäminen. Asunnottomuuden yksilökohtaisia riskitekijöitä ovat lastenkoti-, laitos- tai vankilakierre, perheongelmat, koulutuksen keskenjäänti, päihdeongelmat, psyykkiset sairaudet sekä persoonallisuushäiriöt. (Lehtonen & Salonen 2008, 29–31.) Asunnottomuuden riskitekijöiden tunnistaminen on tärkeää asunnottomuuden ehkäisyn kannalta. (Mt., 86.)

Asunnottomuus on tulosta henkilön yksilöllisten ominaisuuksien ja yhteiskunnallisten rakenteiden välisestä vuorovaikutuksesta. Asunnottomat eivät ole pysyvä ryhmä vaan he ovat yksilöitä ja kotitalouksia, jotka liikkuvat asunnottomuuden ja siitä pois pääsemisen välillä. Pysyvän olotilan sijaan asunnottomuus on dynaaminen prosessi: eri väestöryhmiin kuuluvia ihmisiä voi joutua asunnottomaksi ja poistua asunnottomien joukosta erilaisten vaiheiden ja jaksojen kautta. (Koistiainen & Laakso 2013, 26.)

Asunnottomuutta voi tarkastella yhteiskunnallisena ongelmana, lukuina ja tilastoina, siihen liittyvien riskitekijöiden kautta tai vain asuntopoliittisena ongelmana. Pelkästään näiden näkökohtien kautta tarkasteltuna hukkuvat kuitenkin asunnottomien omat kokemukset, elämänhistoria ja selviytymistarinat. Asunnottomuus ei ole vain yhteiskunnallinen ilmiö. (Granfelt 2003, 158.) Asunnottomuutta voidaan käsitteellistää monella tapaa ja katsoa monesta näkökulmasta, mutta loppujen lopuksi asunnottomuus on yksilötasolla köyhyyttä ja henkilökohtainen ongelma, mikä on arkipäivää monelle ihmisille. (Granfelt 1998, 54.)

Katuasunnottomuuteen ihminen päätyy yleensä siten, että hän ensin menettää vuokra-asunnon, päätyy tuttavien tai sukulaisten luokse asumaan ja lopulta ajautuu absoluuttiseen

asunnottomuuteen (Tainio 2009, 60). Tainion mukaan näyttää todennäköiseltä, että nykyään Suomessa olisi enää vähän sellaisia ihmisiä, jotka asuvat kadulla pysyvästi eivätkä käytä asuntoloita, ensisuoja, päiväkeskuksia tai päihdehuollon laitospalveluja missään asunnottomuutensa vaiheessa. Osittain tähän on syynä se, että kaavoitus, uusien asunalueiden rakentaminen, tekninen valvonta ja vartioinnin yleistyminen ovat saaneet asunnottomat hakeutumaan heille järjestettyjen palveluiden piiriin. Toki edelleen asunnottomat yöpyvät myös rapuissa, autoissa ja teltoissa, mutta varsinkin talvisin siirrytään yöpymään asuntoloihin ja ensisuojiin. Päivisin asunnottomat oleskelevat liike- ja kauppakeskuksissa, rannoilla, lähiöiden ostoskeskuksissa, toreilla, sekä metsiköissä ja puistikoissa. Näissä paikoissa harvoin yövytään, vaan ne ovat enemmän oleskelu- ja päihteidenkäyttöpaikkoja. (Mt., 63, 92.)

Asunnottomat on monesti nähty vain toimintarajoitteisina ja yhteiskunnasta syrjäytyneinä. Kuitenkin monella asunnottomalla on merkittäviä voimavaroja. Jo se, että selviytyy päivästä toiseen vaikeissa elinolosuhteissa, vaatii itsessään monia ponnisteluja. Pitää myös muistaa, että monella asunnottomalla on tietoja ja taitoja sellaisilta osaamisalueilta, jotka eivät useinkaan pääse arjessa esiin. Monesti nämä tiedot ja taidot, jotka on hankittu aikaisemmasta työstä, harrastuksista tai elämäkokemuksen kautta eivät pääse esiin nykyisten ongelmien takia. (Pitkälä 2009, 92.)

Asunnottomuus on useimmiten lyhytkestoista, mutta on myös joukko ihmisiä joille se on muodostunut elämäntavaksi. Heillä on yleensä myös päihde-, mielenterveys- ja elämäntalvointaongelmia, jotka yhdistyvät asunnottomuuteen. (Kainulainen & Saari & Häkkinen 2013, 69.)

Asunnottomuuteen liittyy vahvasti päihteiden käyttö. Päihteiden käyttöön ja päihderiippuvuuksiin liittyy ristiriitaisuuksia. Päihteet ovat samanaikaisesti sekä selviytymiskeino että taakka, joka sitoo ihmisen resursseja. Päihteiden käyttö on monesti selviytymiskeino ja yritys säilyttää horjuva psyykinen tasapaino tilanteessa, joka on psyykkisesti niin kuormittava, ettei löydy muuta keinoa tasapainottaa sitä. Paradoksaalisesti päihteiden käytön voidaan nähdä olevan vastuullista ja rationaalista toimintaa: päihteiden käyttö voidaan nähdä yrityksenä hallita elämää, josta henkilö on koko ajan menettämässä hallintansa. Päihteet ovat keino turruttaa tunteita, jotka ovat muuten liian vaikeita käsitellä. Päihteet myös mahdollistavat paon tilanteesta, joka

muuten tuntuu sietämättömältä. Päihteiden tuomaa humalaa voisi kuvailla turvasatamaksi omasta mielestä nousevia pelon, vihan, häpeän ja syyllisyyden tunteita vastaan. Päihteistä voi tulla myös ystävä, joka auttaa kestäämään erilaiset vaikeat tilanteet. (Granfelt 1998,143-145.)

Tutkielmani kannalta keskeisimpiä tutkimuksia ovat Riitta Granfeltin (1991) lisensiaatin työ ”Asuntola naisen elämä” ja Granfeltin (1998) väitöskirja ”Kertomuksia naisten kodittomuudesta”. Väitöskirjassaan Granfelt keskittyy kodittomuuteen ja kokemukseen kodittomuudesta.

Suomalainen asunnottomuuden tutkiminen on jakautunut kolmeen eri näkökulmaan, jotka ovat rakenteelliseen näkökulma, psykososiaalinen näkökulma sekä sosiaaliseen konstruktionismiin ja diskurssianalyysiin pohjautuva näkökulma. Rakenteelliseen näkökulmaan keskittyvät tutkimukset keskittyvät politiikanohjelmiin ja esimerkiksi muuttoliikkeeseen. Psykososiaaliset tutkimukset keskittyvät kokemuksiin. Näihin kuuluu Granfeltin (1998) tutkimus: ”Naisten kertomuksia kodittomuudesta”. Konstruktiivisissa ja diskurssianalyysi tutkimuksissa keskitytään asunnottomuuteen liittyvään kielenkäyttöön ja merkityksiin ja käytäntöihin. Asunnottomuus tutkimuksen klassikoita Suomessa ovat Lasse Murrin (1978) ”Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteet ja elämäntapa” ja Ilkka Taipaleen(1982) ”Asunnottomuus ja alkoholi”. (Haahtala 2015, 20.)

2.2 Kodin määritelmä ja kodittomuus

Kodittomuuden käsitettä on käytetty vähän suomalaisessa asunnottomuuskeskustelussa. Yksi syy tähän voi olla se, että Suomessa asunnottomuuden määrittely on helposti keskittynyt erityisryhmiin ja erilaisten asumismuotojen luettelemiseen. Kodittomuuden ja asunnottomuuden käsitteisiin liittyvä ero on siinä, että kodittomuuden katsotaan olevan laajempi ja kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin liittyvä käsite verrattuna asunnottomuuden käsitteeseen. Asunnottomuus viittaa lähinnä konkreettisiin tekijöihin kuten asunnon puuttumiseen ja asunnon korvaaviin yöpymis- ja oleskelupaikkoihin. Kodittomuuden katsotaan olevan laajempi käsite. Kodittomuuden tarkastelun nähdään ottavan paremmin huomioon yksilön kokemuksen ja yksilön asunnottomuudelle antamat merkitykset. Asunnottomuutta voidaankin tutkia osana kodittomuutta. (Granfelt 1998, 46–47.)

Kodittomuuden käsitettä käytetään enemmän laadullisessa tutkimuksessa ja erityisesti ihmisten kokemuksia ja annettuja merkityksiä tutkivissa tutkimuksissa. Osaksi kodittomuuden käsitettä käytetään senkin takia, että se on monimerkityksellisempi ja tunnelatautuneempi kuin asunnottomuus. (Granfelt 1998, 46–47.) Suomessa kodittomuudesta asunnottomuuden sijaan puhuttiin aina 1960-luvulle saakka. Tästä kertovat esimerkiksi järjestöjen *Kodittomien tuki* ja *Kovaosaisten ystävät* nimet, jotka kuvastavat sen ajan sanastoa. (Tainio 2009, 28.)

Kodilla on vahva merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Koti antaa muun muassa mahdollisuuden tulevaisuuden suunnitelmille. Katon pään päälle saaminen on iso muutos, joka näkyy erityisesti asumisen alkuvaiheessa. (Kainulainen & Saari & Häkkinen 2013, 69.) Koti on käsitteenä monimerkityksinen ja moneen suuntaan aukeava, välillä jopa itsestään selvä käsite. Koti on asia, joka herättää ajatuksia meissä kaikissa. Koti on monella tapaa paikka, josta lähdetään, jonne palataan ja jota ikävöidään. Koti on henkilökohtainen, intiimi ja yksityinen paikka, joka eroaa selkeästi julkisista tiloista. (Granfelt 1998, 103, 107.)

Granfelt (1998, 104–106) puhuu kodin kolmesta tasosta, joista ensimmäinen taso on elämyksellinen ja ruumiillinen koti. Siihen liittyy oman tilan löytäminen ja kokeminen. Kodittomuus on tällöin kokemusta siitä, ettei missään ole omaa paikkaa, ei ole mitään pientäkään paikkaa, johon tuntuisi kuuluvansa. Toinen taso on kodin näkeminen ihmisen

ja hänelle rakkaan toiminnan välisenä suhteena. Kodittomuus onkin näin katsottuna subjektiivinen kokemus, jota ulkopuolisen on vaikea määrittellä. Subjektiivisen kokemuksen tasolla kodittomuuteen liittyy se, ettei ihminen näe toiminnallaan olevan merkitystä. Tällöin hän kokee, ettei hänellä ole paikkaa maailmassa. Kolmas kodin taso on sisäinen koti. Sisäisen kodin tunteeseen liittyy, että ihmisellä on sellainen paikka, jonne voi paeta kun elämässä tulee vaikeuksia. Kyseessä on eheyden tunne, jonka avulla ihminen pystyy puolustamaan omaa minuuttaan sitä vastaan tulevilta hyökkäyksiltä. Kodittomuus on tällöin sisäistä tyhjyyden ja tarkoituksettomuuden tunnetta eli tunnetta siitä, ettei elämällä ole merkitystä. (Granfelt 1998, 104–174.)

Koen tärkeäksi käsitellä asunnottomuuden rinnalla myös kodittomuutta, koska kodin ja kodittomuuden käsite antaa enemmän tilaa nuorten omille kokemuksille. Kodittomuuden käsitteen avulla on esimerkiksi helpompi nostaa esiin nuorten tunteita ja tuntemuksia sekä saada nuoret pohtimaan asunnon merkitystä syvemmin kuin arkisen olemisen paikkana. Kuten Granfeltin naisten kodittomuutta koskevassa tutkimuksessa ilmenee, myös oma aineistoni osoittaa, että koti on usein merkitykseltään syvempi ja laajempi kuin pelkkä oma asunto.

3 ASUNNOTTOMUUS SUOMESSA

Suomessa asunnottomuuden määrittelee virallisesti Valtion asuntorahasto ARA, joka myös seuraa asunnottomien määrää. ARA:n määritelmän mukaan asunnottomiksi lasketaan henkilöt, jotka asuvat ulkona tai ensisuojoissa, asuntoloissa, majoitusliikkeissä ja hoito- ja huoltokodeissa. Asunnottomiin kuuluvat myös vailla asuntoa olevat vapautuvat vangit sekä sukulaisten tai tuttavien luona tilapäisesti asunnon puutteen takia asuvat. (Lehtonen & Salonen 2008, 23.) Huomionarvoista on, että ARA ei sisällytä asunnottomiin monia asunnottomuuden laajempien määritelmien sisältämiä ryhmiä. ARA ei katso asunnottomiksi esim. asunnonsaantivaikeuksien vuoksi vanhempinsa kotona asuvia alle 25-vuotiaita. ARA ei laske asunnottomiin myöskään koevapausvankeja, jotka joutuvat jäämään vankilaan, koska heillä ei ole asuntoa, johon muuttaa koevapauden ajaksi. (Juurinen & Virtanen-Olejniczak 2008, 146.)

Pitkäaikaisasunnottomaksi ARA määrittelee henkilön, jonka asunnottomuus on syystä tai toisesta pitkittynyt tai on olemassa uhka, että henkilön asunnottomuus pitkittyy yli vuoden mittaiseksi. Pitkäaikaisasunnottomuudesta on kyse myös silloin jos sama henkilö joutuu asunnottomaksi toistuvasti kolmen vuoden aikana. (ARA 2012, 5.) Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asunnottomien kohdalla voidaan puhua myös asunnottomuuden kovasta ytimestä. Tällä tarkoitetaan asunnottomia, jotka asuvat pitkäkestoisesti joko kadulla tai ensisuojoissa. Näiden ihmisten tilanne on monella tapaa unohtunut suomalaisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. (Juurinen & Virtanen-Olejniczak 2008, 141–142.)

ARA:n tekemän asuntomarkkinakyselyn mukaan Suomessa oli vuoden 2013 lopussa 7500 asunnotonta yksinasuvaa ja 420 asunnotonta perhettä. Asunnottomien määrä oli vuonna 2013 350 yksinasuvaa asunnotonta vähemmän kuin vuonna 2012. Pitkäaikaisasunnottomien määrä puolestaan väheni vuodesta 2012 vuoteen 2013 mennessä noin 80 henkilöllä. Suomen asunnottomista vuonna 2013 joka neljäs oli alle 25-vuotias. Nuorten asunnottomuus väheni 9 % verrattuna vuoteen 2012. Tuttavien ja sukulaisten luona tilapäisesti asuvat olivat suurin ryhmä asunnottomista. Kolme neljästä asunnottomasta kuului tähän ryhmään. Asunnottomuus on Suomessa keskittynyt pääkaupunkiseudulle, koska asunnottomista yli kaksi kolmasosaa asui Helsingissä, Vantaalla tai Espoossa. (ARA 2013, 2-3.)

Asunnottomien tarkkaa kokonaisuuttua on vaikea arvioida. Kaikki asunnottomat eivät ole julkisten palvelujen piirissä eivätkä välttämättä erilaisten jarjestojenkaan palveluiden tavoitettavissa. Piiloasunnottomuuden maaraa on pyritty arvioimaan erilaisten kyselyiden ja tutkimusten avulla, joskaan naillakaan keinoilla ei kaikkia asunnottomia eikä kaikkia asunnottomuuden muotoja saada huomioitua. (Korhonen 2002, 24.)

Suomessa on asunto- ja asunnottomuuspolitiikassa pitkaan ajateltu asunnottomuuden olevan vain asunnon puutetta. Tama on osaksi myös johtanut siihen, että Suomessa on totuttu puhumaan ennemmin asunnottomuudesta kuin kodittomuudesta. (Karjalainen & Hänninen 2012, 106.) Kuten on aiemmin todettu, asunnottomuus ei johdu pelkastaan asuntojen puutteesta ja asuntojen hintojen noususta. Asunnottomuuteen vaikuttavat myös muut yhteiskunnalliset ilmiöt kuten muuttoliike, tyopolitiikka ja yksilökohtaiset riskitekijät sekä yksilön omat valinnat. Teollistumisen myötä suuriin asutuskeskuksiin tapahtuneen muuttoliikkeen on nahy menneinä vuosikymmeninä olleen yksi merkittava asunnottomuutta aiheuttava tekijä. (Juurinen & Virtanen-Olejniczak 2008, 143.) Asunnottomuuteen liittyen on muodostunut kolmannet asuntomarkkinat omistusasumisen ja hyvatasoisen vuokra-asumisen ulkopuolelle. Ne koostuvat huonotasoisista vuokra-asunnoista, laitoksista, asuntoloista, tukiasunnoista ja yomajoista sekä pahimmillaan ulkona majailusta. (Granfelt 1992, 128.)

Suomessa mielikuva asunnottomasta on pysynyt muuttumattomana pitkaan. Yleinen mielikuva asunnottomasta on keski-ikäinen alkoholisoitunut mies. Tätä mielikuvaa on pyritty rikkomaan kansalaisaktivismilla, josta on esimerkkinä Asunnottomien yö - tapahtuma. (Lehtonen & Salonen 2008, 14.) Nykyaikainen asunnottomuus on luonteeltaan varsin suurta ihmismaaraa koskettavaa jaksottaista epävarmaa asumista, kun taas kaduilla tai metsissä asuvien ”perinteisten” asunnottomien joukko on supistunut melko pieneksi (Koistiainen & Laakso 2013, 39).

Suomessa on perustettu kaksi ohjelmaa, joilla pyritaan vahentamaan pitkaikaisasunnottomuutta. PAAVO I -ohjelma toimi vuosina 2008 – 2011. Sen tavoitteena oli puolittaa pitkaikaisasunnottomuus asuntojen määrällä mitattuna. Tavoitteeksi ohjelmassa asetettiin tuottaa 1250 uutta palvelu- tai tukiasuntoa pitkaikaisasunnottomille. Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Lahti, Jyväskylä,

Kuopio, Joensuu ja Oulu osallistuivat ohjelmaan. PAAVO II toimii vuosina 2012 - 2015 ja sen tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan. PAAVO II:een osallistuvat samat kaupungit kuin PAAVO I:een, mutta Pori tuli uutena kaupunkina mukaan. (ARA 2013, 4-6.)

Pitkäaikaisasunnottomuutta on tutkittu ARAn asuntomarkkinakyselyllä vuodesta 2008 alkaen. Tänä aikana pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt koko maassa yli tuhannella henkilöllä (29 %). Pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt PAAVO -kunnissa 26 %. Helsingissä pitkäaikaisasunnottomien määrä on vähentynyt 176 ja Espoossa 164 henkilöllä. Joensuu, Tampere ja Kuopio onnistuivat puolittamaan pitkäaikaisasunnottomien määrän. PAAVO -kunnista ainoastaan Vantaalla pitkäaikaisasunnottomuus lisääntyi 7 %. (ARA 2013, 4-6.)

Valtioneuvoston asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukaan asumisneuvonta ennaltaehkäisee asunnottomuutta, joten asumisneuvonta vakiinnutetaan ja siihen annetaan ARA:n kautta valtion avustuksia 0,6 milj. euroa vuosittain. Avustusta voivat hakea kunnat, yhteisöt ja järjestöt. ARA antoi avustusta noin 400 000 euroa vuonna 2012 ja 510 000 euroa vuonna 2013. Näillä rahoilla on palkattu 51 asumisneuvojaa 32 kuntaan eri puolilla Suomea. (ARA 2013, 6.)

4 METODOLOGIA

Pro gradu - tutkielmassani tarkastelen, miten haastatteleman nuoret ovat kokeneet asunnottomuuden ja kodittomuuden ja miten he ovat siitä selviytyneet. Tutkin myös, miten nuoret kokevat kodin, mitä merkityksiä he kodille antavat ja miten he suhtautuvat tulevaisuuteen. Pyrkimyksenäni on tuoda esiin haastattelemieni nuorten näkemys ja henkilökohtainen kokemus asunnottomuudesta.

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Valitsin laadullisen tutkimuksen siksi, että Suomessa suhteellisen vähän tutkittuun ja käsitteellistettyyn tutkimusongelmaani on helpompi löytää vastauksia laadullisen tutkimuksen menetelmillä. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Siksi tutkittavaa kohdetta pyritään tarkastelemaan mahdollisimman monesta näkökulmasta. Laadullinen tutkimus ei ole perinteisellä tavalla objektiivista, koska tutkija ei voi sanoutua irti omista arvolähtökohdistaan. Laadullisen tutkimuksen tulokset rajoittuvat aina tiettyyn aikaan ja paikkaan. Pyrkimyksenä laadullisessa tutkimuksessa onkin enemmän löytää tai paljastaa tosiasioita kuin näyttää todeksi jo valmiita totuuksia. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullinen tutkimus eroaa määrällisestä tutkimuksesta myös siten, että tutkimuksen kohde ei ole riippumaton tutkijasta, vaan tutkittava ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Hirsjärvi & Hurme 2000, 23).

Tutkimukseni tein haastattelemalla nuoria, jotka olivat jossain elämänsä vaiheessa olleet asunnottomia. Haastattelututkimus oli sopivin aineistonkeruumenetelmä joustavuutensa ansiosta. Haastattelu on joustava tiedonkeruumenetelmä, koska siinä haastateltava voi korjata väärinymmärryksiä, haastattelija voi toistaa kysymyksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja keskustella haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Haastattelu on myös ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska haastatteluhetkellä haastateltava ja haastattelija ovat keskenään suorassa vuorovaikutuksessa. Haastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta tilanteen niin vaatiessa ja vastaajat huomioon ottaen. Haastattelussa käytettävien aiheiden järjestystä voi vaihtaa tilanteen mukaan. Vastauksia pystyy myös tulkitsemaan paremmin verrattuna esimerkiksi postikyselyyn. Haastatteluun menetelmänä nähdään liittyvän kuitenkin virhelähteitä, jotka syntyvät niin haastattelijasta kuin haastateltavastakin ja haastattelutilanteesta. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 199- 201.) Tutkijan tehtävä on haastattelumenetelmässä tuoda esiin haastateltavan

ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41).

Tutkimushaastattelu voi olla keskustelunomaista, mutta se eroaa arkikeskustelusta siten, että tutkimushaastattelulla on erityinen tarkoitus ja tutkijalla ja tutkittavalla on erilaiset roolit. Tieto on haastateltavalla ja haastattelija haluaa saada tietoa haastateltavalta. Haastattelija kuitenkin hallitsee haastattelua kysymyksillä ja suuntaa keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 22.)

Haastattelumenetelmät on jaettu perinteisesti strukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin sen mukaan, kuinka sitovia ja valmiita kysymykset ovat. Haastattelut voidaan jakaa myös toisenlaisella tavalla, kuten sen mukaan millaiseen tietoon haastattelu kohdentuu. Teemahaastattelu on puolistrukturoiduista haastattelumuodoista tunnetuin. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 11–12.)

Käytin tutkimuksessani teemahaastattelua. Teemahaastattelu oli tutkimuskysymysten kannalta hyvä menetelmä, koska käytössä olivat vain suuntaa antavat teemat, joiden pohjalta keskusteltiin aiheista haastateltavien kanssa. Teemahaastattelu kuuluu haastattelumenetelmistä lomake- ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelulle on ominaista, että haastattelun teemat eli aihepiirit ovat haastattelijan tiedossa, mutta haastattelija ei tiedä kysymysten tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 203.)

Teemahaastattelussa ei ole oleellisinta tarkat kysymykset vaan se, että haastattelu etenee keskeisten teemojen kautta. Tämä tuo herkemmin esiin tutkittavan äänen. Teemahaastattelussa tulevat esiin ihmisten omat tulkinnat tutkittavista asioista. Ihmisten antamat merkitykset asioille ovat myös keskeisiä teemahaastattelussa ja on tärkeää, että nämä merkitykset syntyvät haastattelutilanteen luomassa vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelussa on pyrkimyksenä saada merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Etukäteen valittujen teemojen pitäisi perustua siihen, mitä tutkija tietää aiheesta etukäteen eli tutkimuksen viitekehyykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 75.)

Tutkielmassani keskityn tutkittavien omaan kokemukseen. Tutkielmani on fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus, koska haluan tuoda ymmärrettäväksi

tutkittavien nuorten kokemuksia asunnottomuudesta. Kokemus käsitetään fenomenologiassa laajasti henkilön omana kokemuksena suhteessa hänen omaan todellisuuteensa. Kokemus ilmenee ihmisen suhteessa kanssaihmiin, kulttuuriin ja luontoon. Todellisuudesta syntyy vuorovaikutuksen kautta kokemus. Fenomenologiassa nähdään ihmisen suhteen maailmaan olevan intentionaalinen. Intentionaalisuus on sitä, että kaikella on merkityksensä. Todellisuus ei ole vain joitain neutraalia massaa, vaan jokaista havaintoa havaintaja katsoo omien pyrkimystensä, kiinnostustensa ja uskomustensa valossa. (Laine 2001, 27.) Intentionaalisuus kuuluu myös fenomenologiseen merkitysteoriaan. Ihmisen nähdään merkitysteoriassa olevan perusteiltaan yhteisöllinen. Todellisuuden synnyttämät merkitykset eivät ole ihmisessä synnynnäisesti, vaan ne tulevat yhteisöstä, jossa jokainen ihminen kasvaa ja johon hänet kasvatetaan. Merkitysten nähdään näin ollen olevan intersubjektiivisia eli tekijöitä yhdistäviä. Hermeneuttinen ulottuvuus yhdistyy fenomenologiseen tutkimukseen silloin kun tutkimuksessa otetaan huomioon asioiden tulkinta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 34.)

Fenomenologisella ja hermeneuttisella tutkimuksella on kaksitasoinen rakenne. Perustasoon kuuluu tutkittavan koettu elämä ja siitä syntynyt esiymmärrys. Tutkimus tapahtuu toisella tasolla joka kohdistuu tutkittavan koettuun elämään esiymmärryksineen. Pyrkimyksenä on, että tutkittava kuvaa luonnollisella tavalla ja välittömästi, ei reflektiivisesti, kokemuksiaan ja ymmärrystään tutkittavasta aiheesta. Tutkija taas yrittää reflektoida, tematisoida ja käsitteellistää tutkittavan merkityksiä. (Laine 2001, 30.)

Olen tehnyt tutkimuksen mahdollisimman eettisesti. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että haastateltavia ei voida tunnistaa ja olen kertonut haastateltaville mihin ja miten aineistoa käytetään. Olen antanut haastatelluille mahdollisuuden tutustua tutkielmani niihin osiin, joissa olen käyttänyt heiltä saatua aineistoa. Haastattelututkimuksessa on tärkeää luottamuksellisuus. Luottamuksellisuudella tarkoitetaan sitä, että haastateltavien pitää tietää haastattelun tarkoitus. Haastattelijan on myös käsiteltävä ja säilytettävä haastatteluaineistoa luottamuksellisesti. Tutkimusraporttia kirjoittaessa on suojeltava tutkittavan anonymiteettia. Yksityishenkilöitä haastatellessa on erityisen tärkeää, ettei henkilöä voida tunnistaa tekstistä. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 17.)

Tutkimuksen teon eettisyyteen kuuluu pohdinta siitä, onko eettisesti oikein tehdä kulloistakin tutkimusta. Pohdin oman tutkimukseni kohdalla erityisesti sitä, onko minulla

oikeutta esittää haastateltaville kysymyksiä henkilökohtaisista ja aroistakin asioista. On kuitenkin niin, että asunnottomuuden kokemuksesta eivät voi kertoa muut kuin ne, jotka ovat sen itse kokeneet (Granfelt 1998, 40).

Aineistona tässä tutkimuksessa on viisi teemahaastattelua, jotka suoritettiin talvella 2014. Haastateltavien etsiminen alkoi jo syyskuussa 2013, jolloin olin yhteydessä henkilöön, joka veti asuntotaitokurssia ja työskenteli nuorille tarkoitettussa asuntolassa. Osallistuin hänen pitämän asuntotaitokurssin tapaamiselle ja sain tätä kautta kahden nuoren yhteystiedot. Toista haastatteluehdokasta en lopulta tavoittanut. Toisen haastateltavan kanssa tein haastattelun, jonka taltiointi kuitenkin teknisistä syistä tuhoutui enkä saanut haastateltavaa enää tavoitettua uudestaan.

Tutkielmani viisi haastateltavaa tulivat toisen nuorten kanssa työskentelevän kontaktihenkilön kautta. Haastateltavista neljä on miehiä ja yksi nainen. Kaikilla haastateltavilla oli haastatteluhetkellä oma asunto. Yksi haastateltavista asui haastatteluhetkellä vielä tuetussa asumisyksikössä ja muut neljä haastateltavaa asuivat yksityisessä vuokra-asunnossa. Haastateltavista kolme oli töissä tai työharjoittelussa. Yksi haastateltavista opiskeli oppisopimuksella ja yksi oli palkkatuella töissä. Yhdeltä haastateltavista loppui työharjoittelu juuri haastattelujen aikaan.

Kaikki viisi haastateltavaa asuivat haastatteluhetkellä Keski-Suomessa, jossa myös suoritin haastattelut. Asunnottomuusaikansa he olivat oleskelleet samassa kaupungissa, jossa haastatteluhetkellä asuivat. Haastattelut neljän haastateltavan osalta suoritettiin heidän työnantajansa tiloissa. Viides haastattelu suoritettiin haastateltavalle tutussa julkisessa tilassa.

Haastattelujen tekeminen oli vaikeaa, koska neljän haastateltavan kohdalla minulla oli vaikeuksia saada heidät puhumaan vapautuneesti. Jouduin käyttämään paljon apukysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä. Toisaalta jälkikäteen ajateltuna kysymyksenikin olisivat voineet olla haastateltavia vapaampaan vastaamiseen kannustavia. Joidenkin haastateltavien kohdalla vastaukset asunnottomuudesta hämmensivät minua enkä aina tiennyt, miten tehokkaimmin johdattaa haastattelun kulkua eteenpäin. Hämmennys johtui siitä, että olin odottanut toisenlaisia vastauksia. Haastattelut olivat sisällöltään erilaisia, vaikka niissä käsiteltiin samoja teemoja.

Tutkielman liitteenä oleva haastattelurunko on suuntaa-antava ja siitä näkee haastattelujen pohjalla käytetyn rungon. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut miettiä kysymysten muotoilua sellaiseksi, että ne olisivat auttaneet haastateltavia kertomaan asioista enemmän oma-aloitteisesti.

Haastattelut kestivät kukin keskimäärin tunnin verran ja litteroin kaikki haastattelut kokonaan. Yhteensä litteroitua haastatteluaineistoa kertyi 47 sivua. Luin haastatteluaineistoa läpi useaan kertaan ja hahmottelin aineistosta nousevia teemoja tämän pohjalta. Nousseiden teemojen avulla kävin aineistoa uudelleen läpi ja poimin kaikki kuhunkin teemaan sopivat kohdat aineistosta. Tämän jälkeen vielä yhdistelin ja tarkensin teemoja sekä loin pääteemojen alle tarkennettuja luokitteluja. Lopuksi kokosin pääteemat ja tarkemmat luokittelut analyysiosiin pääotsikoiden ja alaotsikoiden alle ja havainnollistin teemoja haastatteluista poimituilla lainauksilla.

Tekstissä haastateltavien nimet on vaihdettu tunnistamisen välttämiseksi. Analyysin olen pyrkinyt kuvaamaan siten, ettei haastateltavia voida tunnistaa tekstistä. Olen merkinnyt haastattelusitaateissa esiintyvät henkilöiden nimet, kadunnimet ja paikannimet X:llä, ettei haastatteluissa esiintyviä henkilöitä tai paikkoja voida tunnistaa. Varsinaista analyysiosiota ennen on lyhyet kuvaukset jokaisesta haastateltavasta, jotta haastateltavien taustatiedot ja tarinat olisivat selkeinä lukijan mielessä eikä taustoihin tarvitsisi palata teemojen mukaan etenevän analyysin ohessa.

Anna, 25, kertoi joutuneensa asunnottomaksi osittain omaa tyhmyyttään. Hän oli irtisanonut asuntonsa kun oli menossa huumevieroitukseen, mutta lähti vieroituksesta pois kesken hoidon. Tämän jälkeen hän joutui kadulle ja päivät kuluivat porukassa, jossa käytettiin paljon päihteitä. Kadulla päivittäisenä päämääränä oli saada päihteitä. Alkuun kadulla olo tuntui ”siistiltä” ja antoi ”kovan naisen” maineen, mutta hyvin nopeasti kadulla olemisen kova arki tuli vastaan eikä asunnottomuus enää tuntunutkaan niin hyvältä asialta. Kadulla oloa kesti kolme kuukautta, minkä jälkeen Anna sai asunnon asuntolasta, jossa toimi myös ensisuoja asunnottomille. Paikka oli tunnettu vanhoista alkoholisoituneista miehistä. Annan päihteiden käyttö jatkui asuntolassakin alun raittiuden jälkeen. Useampaan kertaan Anna sai asunnon päihteettömistä asumisyksiköistä, mutta ei pystynyt pitämään asuntoja, koska sortui päihteisiin aina uudelleen. Vajaan kahden vuoden ajan Anna vaihtoi useaan otteeseen asuntoa niiden

asuntoloiden välillä, joissa päihteitä sai käyttää ja niiden asuntoloiden välillä, joissa päihteitä ei saanut käyttää. Asuntola-asumisen jälkeen ensimmäisen vuokra-asunnon Anna sai yhden kesän ajaksi tuttavien kautta. Tästä jonkin ajan kuluttua Anna löysi haastatteluhetken asuntonsa. Tämä asunto oli hänelle asunnottomuuden jälkeen ensimmäinen kodilta tuntunut paikka. Haastatteluhetken mennessä Anna oli muutenkin saanut parannettua elämäntilannetta ja haaveili opiskelusta. Hän kertoi myös uskoon tuleminen olleen merkittävä tekijä, joka auttoi häntä saamaan asioita järjestykseen elämässä.

Matin, 23, asunnottomuus alkoi kun hän joutui ongelmiin armeijassa ja päätti lähteä sieltä omin luvuin pois. Tämän seurauksena hänestä tuli sotilaskarkuri eikä hän vaikeutuneen elämäntilanteen takia edes viitsinyt etsiä asuntoa. Hän oli asunnottomana yhteensä 3-4 kuukautta ja asunnottomuus ajoittui talviaikaan. Matti asui asunnottomuutensa ajan pääasiassa kadulla mutta joskus hän pääsi kavereiden luokse yöpymään. Matti alkoi käyttää huumeita selviytyäkseen kadulla olemisesta. Kadulla asuessa hän joutui tappeluihin lähes päivittäin. Lopulta tultuaan kerran pahemmin pahoinpidellyksi hän sai apua erään ystävänsä äidin kautta. Ystävänsä äiti auttoi Mattia saamaan asunnon tuetun asumisen yksiköstä. Asunnon saatuaan Matti lopetti omin avuin huumeiden käytön. Huumeiden käytön lopettamista tuki asumisyksikön päihteettömyys, koska Matti ei halunnut menettää asuntoaan. Haastatteluhetkellä Matti asui edelleen tuetun asumisen yksiosassa. Asunnon saamisen myötä Matti vaihtoi asepalveluksesta siviilipalvelukseen ja oli saanut siviilipalveluksen haastatteluhetken mennessä suoritettua. Tuettua asumista yksiosassa asunsa ajan Matti on yrittänyt etsiä asuntoa yksityisiltä asuntomarkkinoilta, mutta ei luottotietojen menettämisen takia ole onnistunut löytämään asuntoa. Haastatteluhetkellä Matti oli työharjoittelussa Kelan kautta. Työharjoittelujakso päättyi haastattelun teon aikoihin. Tulevaisuuden osalta Matti haaveili oppisopimuspaikasta.

Juha, 23, joutui asunnottomaksi, kun hänen asuintoverinsa kuoli heidän yhteisessä asunnossa. Kuolemantapauksen tultua vuokranantajan tietoon lähetettiin asuntoon tarkastaja, jonka arvion mukaan asunto oli huonossa kunnossa. Tarkastajan arvion seurauksena Juha häädettiin asunnosta. Häädön tultua välittömästi voimaan Juhalla oli kiire muuttaa asunnosta pois eikä hän ehtinyt etsiä tilalle uutta asuntoa. Hän sai onneksen yöpaikan ystävänsä luota. Juhan asunnottomuus kesti yhteensä 3-4 kuukautta. Asunnottomuuden aikana hänen alkoholien käyttönsä lisääntyi. Vuokra-asunnon

yksityisiltä markkinoilta Juha sai ensin siskonsa kanssa. Asunnon saanti oli Juhalle vaikeaa luottotietojen menettämisen takia. Haastatteluhetkellä hän asui tyttöystävänsä kanssa ja opiskeli oppisopimuksella. Tulevaisuuden osalta hän haaveili oman asunnon ostamisesta tyttöystävänsä kanssa.

Timon, 23, asunnottomuudesta oli haastatteluhetkellä aikaa 2,5 vuotta ja asunnottomuus oli kestänyt yhteensä 3-4 kuukautta. Timon asunnottomuus ajoittui kesäaikaan. Asunnottomuuden aiheutti ero tyttöystävästä, jonka asunnossa hän asunnottomuutta edeltävänä aikana asui. Koko asunnottomuuden ajan Timo sai yöpyä kaverinsa luona. Asunnottomuuden ajan Timo oli myös työharjoittelussa. Työn tekeminen kuitenkin vaikeutui asunnottomuuden ja varsinkin siitä seuranneen väsymyksen vuoksi. Väsymys johti siihen, että Timolle tuli välillä poissaoloja työpaikalta. Myös Timon päihteiden käyttö lisääntyi asunnottomuuden aikana. Asunnon Timo sai lopulta asuinkumppania tarvitsevan ystävänsä kautta. Haastatteluhetkellä Timo oli päässyt töihin palkkatuella ja hän oli vähentänyt päihteiden käyttöä.

Janne, 23, oli ollut asunnottomana 3-4 kuukautta. Hän sai asua koko asunnottomuutensa ajan ystävän luona. Janne joutui asunnottomaksi, koska hänen asuntoonsa tuli putkiremontti, jonka takia hän joutui muuttamaan asunnosta väliaikaisesti pois. Alkuun Janne ajatteli pääsevänsä pian takaisin omaan asuntoon eikä näin ollen etsinyt uutta asuntoa. Hän otti myös asunnottomuutensa aikana vapaata työharjoittelusta, mistä aiheutui ongelmia Kelan sekä Työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Nämä ongelmat vaikuttivat puolestaan taloudelliseen pärjäämiseen. Putkiremontin ja tämän myötä asunnottomuuden pitkittyessä Janne päätti lopulta etsiä uuden asunnon. Päätöksen tehtyään Janne löysikin nopeasti uuden asunnon. Haastatteluhetkellä Janne oli työharjoittelussa.

5 ASUNNOTTOMUUDEN SYYT

Kaksi haastateltavista asui asunnottomuutensa aikana kadulla. Kolme haastateltavaa asui ystäviensä luona koko asunnottomuuden ajan. Kahden kadulla asuneen kohdalla asunnottomuus loppui heidän oman tulkintansa mukaan asuntolapaikan saantiin. Toisaalta kuitenkin laajemman määritelmän mukaan asunnottomuus ei loppu, jos asunnoton asuu asuntolassa. Laajempaa määritelmää mukaillen yksi haastateltavista olisi näin ollen haastatteluhetkellä edelleen ollut asunnoton, koska hän asui tuetun asumisen yksikössä. Hän kuitenkin itse koki, ettei ollut enää asunnoton. Toisen asuntolassa aluksi asuneen haastateltavan asunnottomuus kesti laajemman määritelmän mukaan noin kolme vuotta mutta asunnottomuus ilman minkäänlaista omaa asuntoa noin kolme kuukautta.

Nuoret joutuivat asunnottomaksi erilaisten elämäntilanteiden ja syiden takia. Vain yksi haastateltavista häädettiin virallisesti asunnostaan ja syy häätöön oli asunnon huono kunto. Kyseinen haastateltava asui ennen asunnottomuuden alkua opiskelija-asunnossa. Asunnossa vietetty elämäntapa oli saattanut asunnon asumiskelvottomaan kuntoon. Asia ei kuitenkaan ollut tullut ilmi vuokranantajalle ennen kuin haastateltavan asuinkaveri kuoli asunnossa. Tämän jälkeen asuntoon tehtiin tarkastus, jonka seurauksena vuokrasuhde irtisanottiin.

No siis tota mä olin X:llä vuokralaisena. No meillä oli vähän sellanen punk-kommuuni se kämppä ja et tämmönen. Niin tota siinä sitten no ei ollut paikat sitten ihan kunnossa. Ikkunoita ja ovia rikki. Ei siinä sillein yhtään mitään, ei ollut tarkastaja tai ei tämmöistä. Mä lensin siitä pihalle sen jälkeen kun mun kaveri kuoli sillein sinne tota sinne kämppään. Niin tota pari päivää myöhemmin asunnon, siis X:n nää jotkut tarkastajat tuli käymään kun ne oli kuullu, et joku oli kuollu ihminen. Ja tullut tarkastaa, tarkastajat käymään sit. Mä en ite ollu ollut kämpillä, et oli vaan sit lappu tullu, et ens viikon loppuun mennessä täytyy olla kämppä tyhjänä tavarasta.

Asunnottomaksi myös päädyttiin omasta halusta, kuten Annan tapauksessa. Hän oli irtisanonut asuntonsa ja päätti lähteä kesken hoidon huumevieroituslaitoksesta. Osaksi tähän vaikutti myös ajatus, että kadulla asuminen olisi ”siisti asia” ja antaisi ”kovan naisen” maineen.

Alkuun tuntu ihan voitokkaalta. Että jes nyt alkaa rock'n roll elämä, että nyt niinku pistetään haisemaan, että näytetään kuka on Anna. Ja kohta oli jo ihan pää painuksissa, että mää oon pilannu kaiken. Että mä olin tosi masentunu.

Annan tapauksessa asunnottomuus jakaantui kahteen osaan. Hänen oman tulkintansa mukaan hänen asunnottomuutensa päättyi kadulla olon loputtua, jolloin hän sai asunnon ensisijaisesti alkoholisteille tarkoitettusta asuntolasta. Kuitenkin laajemman määritelmän mukaan Annan asunnottomuuden voidaan katsoa jatkuneen vielä kadulla olemisen loputtua, koska Anna asui nimenomaan asuntolassa. Asuntolassa asumista jatkui 2,5 vuotta ja tuona aikana Anna asui useammassa eri asuntolassa, joista osa oli päihteettömiä paikkoja ja osa ei.

Mutta tota jäin asunnottomaks niinku mä olin 19 silloin ja oli talvi. Ja se tota tapahtu ihan omaa tyhmyyttä, että mä olin saanu hoitopaikan niinku sieltä x:stä. ja mun piti sit irtisanoo oma kämpppä ja idea oli se, että mun olis pitäny siellä x:ssä olla about se kolme kuukautta ja ne ois sit ettiny mulle kämpän niinku ehkä sieltä. Eli olin irtisanonu asuntoni ja sitten olin siellä x:ssä tyylisiin huikeet kaks viikkoo ja olin saanu tilille rahat. Ja sit olin sillein, että paskanko väliä, että ei oo kämpppää eikä mitään ja ne muut siellä kysy, että mihin sä oikein meet. Että säähän oot ihan hullu, että onko sulla mitään paikkaa mihin mennä. Ni mä sit vaan sanoin, että kyllä niitä paikkoja aina löytyy vaikkei mulla ollu mitään hajua, mihin mä menin.

Matin tapauksessa asunnottomuus alkoi kun hänelle tuli ongelmia armeijassa. Armeijassa Mattia kiusattiin. Ensin hän yritti selvittää asiaa puhumalla ylempien henkilöiden kanssa mutta tästä ei ollut apua. Turhauduttuaan tilanteeseen Matti pahoinpiteli yhtä häntä kiusannutta alokasta. Tilanteen kärjistyttyä Matti jätti seuraavan kerran palaamatta lomalta takaisin armeijaan. Asunnottomuutensa ajan Matti oli näin ollen sotilaskarkuri.

Öö mä olin silloin armeijassa, niin siellä armeijassa, niin porukka alkoi aukoo päätä vääristä asioista. Loppupeleissä mä kävin yhteen jätkään käsiksi siellä ja sit mä päätin, et otan pikkasen verran omaa lomaa. Et mä en kestä. Pää ei kestä enää sitä pään aukomista kun ihan henkilökohtaisista asioista tultiin aukoo päätä. Sitten olin taivas alla. -- Silloin aluksi, niin mä olin sotilaskarkuri. Niin mä olin ottanut armeijasta hatkat. Itellä kävi vaan sillein, että pari kertaa kun jäin kiinni ja vei kasarmille. Sitten ne idiootit päästi

mut sieltä seuraavana viikonloppuna lomille ja jätin sit taas palaamatta.

Jannella syy asunnottomuuteen oli putkiremontin pitkittyminen. Pitkittynyt remontti johti lopulta siihen, että Janne päätti etsiä uuden asunnon. Uutta asuntoa ei kuitenkaan löytynyt riittävän nopeasti ja Janne päätyi asunnottomaksi. Timo puolestaan asui ennen asunnottomaksi päätymistään tyttöystävänsä luona. Timolla tuli tyttöystävän kanssa ero eikä hänellä ei ollut omaa asuntoa, joten hän päätyi eron myötä asunnottomaksi.

Aineistosta ei löytynyt haastateltavien kesken samoja asunnottomaksi joutumisen syitä. Osalla haastateltavista asunnottomaksi joutumiseen vaikutti ulkopuolinen tekijä, kuten putkiremontti. Asunnottomuuteen vaikuttivat monella myös omat valinnat, kuten Annan tapauksessa hoidon lopettaminen kesken tai Matin tapauksessa asepalveluksen keskeyttäminen. Annan tarinassa nousi voimakkaimmin esiin se, että asunnottomuus voi olla myös nuoren oma valinta.

Toisaalta näkisin, ettei asunnottomuudesta voi syyttää pelkästään henkilöä itseään, vaikka se pintapuolisesti näyttäytyisikin omana valintana. Lopulta valinnan takana voi olla monia tekijöitä, kuten Annan tapauksessa harkintakykyä heikentänyt päihderiippuvuus. Hän itsekkin koki, että lopulta viinanhimo ajoi hänet kadulle.

Että oonks mää niinku aivan idiootti. Että sen takia, että pääsin vähän rälläämään, ni asun nyt sit niinku kadulla vapaaehtosesti. Että mulla ois ollu kaikki niinku asunnot oottamassa. Periaatteessa oottamassa ku oisin kunniakkaasti käyny mutta ku oli niin hirvee viinanhimo, päihteiden himo niinku. Ni se niinku vei. Se niinku aiheutti sen. Ja plus oma pää.

Myös Matin kohdalla asunnottomuus saattaa päällisin puolin näyttää omalta valinnalta. Hän jätti palaamatta armeijaan eikä selvittänyt tilannetta asiallisesti. Hän olisi voinut heti vaihtaa siviilipalvelukseen, mutta ei siinä tilanteessa osannut ottaa huomioon erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Matilla oli päällimmäisenä ajatuksena vain päästä äkkiä pois armeijasta, ”ettei pää hajoa”. Kertomansa mukaan hänen piti valita kahdesta pahasta pienempi, mikä osoittaa, ettei Matti nähnyt tilanteeseensa kuin kaksi ratkaisua: joko jäädä armeijaan kiusattavaksi tai paeta. Toisaalta se, ettei Matti nähnyt muuta ratkaisua kuin pakenemisen, kertoo myös siitä, ettei armeijassa osattu puuttua tilanteeseen oikein. Tämä

tulee esiin haastattelussa, kun Matti kertoo tappelua seuranneesta tilanteen selvittelystä. Matti oli alkuun yrittänyt hakea apua kiusaamiseen ylemmiltä henkilöiltä. Tilanteeseen ei Matin kokemuksen mukaan puututtu, joten hän päätyi itse selvittämään asiaa tappelemalla yhden kiusaajan kanssa. Matin mielestä hän ei kuitenkaan joutunut tappelemisesta sotilasoikeuteen, koska armeijan henkilökunta halusi peitellä kiusaamista.

Juhalla asunnottomuuteen vaikutti se, että he eivät ystävänsä kanssa pitäneet asunnon kunnosta huolta. Lähtökohtaisesti voidaan katsoa, että on asukkaan oma valinta pitää tai olla pitämättä asunto hyvässä kunnossa. Kuitenkin Juhan kohdalla asunnon kuntoon vaikutti myös muut asunnon asukkaat ja asunnossa käyneet kaverit. Juha kertoo häntä harmittaneen tilanteessa eniten se, että kuntotarkastus ja häätö tapahtuivat hänen ollessaan poissa asunnosta. Häätö tehtiin vain kuntotarkastuksen perusteella eikä häätöä tehtäessä ymmärretty hänen raskasta elämäntilannettaan kun hänen ystävänsä oli juuri kuollut. Timo puolestaan koki, että olisi voinut alkujaankin omalla toiminnalla vaikuttaa asunnottomuuden alkuun. Hän olisi voinut esimerkiksi tehdä oman vuokrasopimuksen tyttöystävän asuntoon. Tällöin asuminen tyttöystävän luona olisi ollut virallista eikä erotilanteessa olisi ollut niin kiire lähteä asunnosta pois.

Asunnottomuuden syntyyn vaikuttavat monet tekijät, joista osa on sellaisia, ettei yksilö itse voi niihin vaikuttaa. Kuitenkin monessa tapauksessa syyt johtuvat myös sellaisista tekijöistä, joihin voi itse vaikuttaa. Esimerkiksi Jannen tapauksessa pitkittynyttä putkiremonttia ja sen aiheuttamaa haittaa asumiselle ei voida pitää Jannen omana syynä. Toisaalta putkiremontit eivät yleensä johda asunnottomuuteen, joten yleisten asumistaitojen puute oli varmasti osittain syynä Jannen asunnottomuuteen. Myöskään erotilanteet tai yhteisasumisen ongelmat eivät yksistään johda asunnottomuuteen, vaan taloudellisilla ja asunnon saatavuuteen liittyvillä seikoilla on näissäkin tapauksessa jonkinlainen merkitys.

Asunnottomuudesta ei pitäisi lähtökohtaisesti syyttää vain ihmistä itseään. Joidenkin tapausten kohdalla on helppo ajatella, että asunnottomat itse ovat tilanteeseensa syyllisiä. Harvoin kuitenkaan tiedetään tarkemmin yksittäisten ihmisten valintojen taustalla olevia tekijöitä. Voidaankin esimerkiksi pohtia, onko asunnottomuuteen johtava päihderiippuvuus yksilön oma syy vai yksilön kehityshistorian, perhetilanteen ja yhteiskunnallisten tekijöiden yhteisvaikutusta. Asunnottomuuden syyt olivat

haastateltavilla erilaisia ja niistä ei voida löytää yhtä yhteistä tekijää nuorten asunnottomuudelle. Tutkimusaineiston koko huomioiden asunnottomuuden riskitekijöiden määrällinen analyysi ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista, vaan aineisto auttoi lähinnä kartoittamaan erilaisia tekijöitä asunnottomaksi joutumisen taustalla.

6 NUORTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA

Tutkielmani päätehtävä oli selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla oli asunnottomuudesta. Asunnottomuus kokemuksena ei ollut kenellekään haasteltavista miellyttävä. Asunnottomuus vaikutti sosiaalisiin suhteisiin siten, että asunnoton nuori joutui usein turvautumaan kavereiden ja joskus jopa tuntemattomien apuun. Tunnetasolla asunnottomuus oli kaikille haastateltaville nuorille stressaava ja epämiellyttävä kokemus. Kaikki nuoret kertoivat käyttäneensä asunnottomuuden aikana runsaasti alkoholia tai muita pähteitä. Jossain mielessä asunnottomuuteen saattoi myös liittyä positiivisia kokemuksia kuten yhteenkuuluvuuden tunne ja vertaistuen kokemus muiden samassa elämäntilanteessa olleiden kanssa.

6.1 Sosiaaliset suhteet

Osalle haastateltavista kokemuksen jakaminen samassa elämäntilanteessa olleiden kanssa oli tärkeää. Haastateltavista muun muassa Anna puhui siitä, että kadulla ollessa kaveripiiri koostui pääosin samassa elämäntilanteessa olleista. Muiden asunnottomien kanssa etsittiin yhdessä yöpaikkoja, heistä sai turvaa eikä asunnottoman nuoren tarvinnut kokea oloaan niin yksinäiseksi. Anna kertoi, että ilman samassa tilanteessa olleita kavereita hän ei myöskään olisi osannut toimia asunnottomana. Hän ei olisi esimerkiksi tiennyt missä asunnoton voi yöpyä.

Joo. Tai siis ei ollu niinku, en ollu oikeestaan sillein kenenkään tutun luona. Että ne sen aikaset kaverit, ketkä nykyäänkin vielä on kavereita, niin oikeestaan aika moni oli ihan samassa jamassa. Että kellään ei ollu kämppää. Että se olis ollu kiva jos joku tuttu olis nähny mut tuolla ilman kämppää, niin uskon, et se ois majottanu. Mut siellä oli moni niinku, että munki ikäsiäkin eikä pelkästään noita X-vainaa ja näitä keski-ikäisiä, että ei ollu kämppää. Että tietysti siinä oli se hyvä puoli, että ku jälkeempäin mietittynä, että ku oli kuitenkin turvaa. Että sä et ollu niinku yksin. Että sitte yhdessä niinku yövyttiin samoissa paikoissa, samoissa rappukäytävissä ja yhdessä niinku vietettiin se päivä. Ja hommattiin rahaa, mistä nyt sitte hommattiin. Niinku, että oli seuraa ja semmosta turvaa tavallaan. Ja sit niinku, että se tavallaan autto. Et se, et oisit vaa ollu yksin ja niinku ei ois ollu mitään hajua, että mihin ihmeeseen sitä vois mennä.

Samassa elämäntilanteessa olleiden kanssa vietettiin paljon aikaa yhdessä erilaisissa paikoissa, kuten puistoissa. Monelle haastateltavalle yhteistä tekemistä muiden

asunnottomien kanssa oli alkoholinkäyttö. Esimerkiksi Timo kertoi, että asunnottomuuden aikoihin sama elämäntilanne ja oluen juominen olivat asioita, jotka yhdistivät häntä ja useampaa silloista ystävää.

No tota kyllä pari sellaista tuttua, mitä vaikka jossain puistossa törmäs. Niilläkin oli, että ne jonkun tietyn kaverin luona punkkaili. Että vähän samassa tilanteessa. Melkein sama tilanne kun mulla oli. -- Joo siis niin me vaan istuttiin ja juotiin kaljaa. Että ei siinä sillei. Että silloin on niin sanotusti helpompi olla kaikkien kanssa kaveri. -- Joo kyllähän se yhdisti tosi paljon. Että varmaan mitään yhteistä ei saattanut olla monenkaan kanssa. Mitään muuta yhteistä kun se [kaljan juominen].

Ystävien apu oli monelle haastateltavista tärkeää ja aikaa vietettiin paljon ystävien kanssa. Osa nuorista sai apua myös vanhemmiltaan. Ystäviltä ja muilta saatu apu auttoi nuoria jaksamaan ja antoi tunteen, etteivät asiat olleet niin huonosti kuin olisivat voineet olla.

Joo kaikki päivät, että ei sitä omaa. Ei sitä yksin ainekaan sitä kesää ollut. Että kavereitten kanssa.

Että vissiin sillein, että aina on kyllä ollut sillein, et kaverit on auttanut aina ja vanhemmatkin kyllä auttaa aina ja tämmöistä. Et ei mulla mitenkään kovin huonosti tossa ollut.

Myös Matti puhui ystävien auttaneen häntä niin, että he tarjosivat yöpaikkoja ja ruokaa. Ystävät olivat hänelle myös henkisenä tukena.

Toivoisivat vaan, et pääsisin pois kadulta. Sitten anto yöpaikkoja. Ja anto välillä ruokaakin.

Osa sai ystäviltä apua tavaroiden säilyttämiseen, vaikka monella asunnottomuuteen kuului myös tavaroista luopuminen. Timo kertoi esimerkiksi, kuinka joutui heittämään paljon tavaraa pois mutta osan tavaroista hän sai säilytettyä kavereiden varastoissa.

Ei se nyt kovin hääviä ollut, että jouduin heittää tosi paljon tavaraa menemään. Että en

voinut tietenkään niitä mukana säilyttää. Niin sit oli jossain kavereitten kellareissa ja häkkivarastoissa, oli jotkut tietenkäin tärkeimmät tavarat.

Yhteenkuuluvuuden ja tuen kokemusten lisäksi asunnottomuus vaikutti sosiaalisiin suhteisiin myös negatiivisesti. Asunnottomuus muun muassa vaikutti ystävyysuhteisiin rajoittavasti, sillä asunnottomalla nuorella ei ollut esimerkiksi mahdollisuutta kutsua kavereita kylään.

No esim vaikka se, että olis halunnut oman kämpän, jonne voi pyytää kaverin tai tommosen tutun. Niin ei näin voinut sinne taas pyytää. Ei ollut mitään mahdollisuutta, että hei mennään mun kämpille.

Osalle ystävien avun varassa eläminen oli kokemuksena rankka ja omaa vapautta rajoittava. Ystävän luona yöpyvä asunoton nuori oli kaikin puolin riippuvainen ystävästään, tämän aikatauluista ja avusta.

Joutu olemaan sillein, että kaverikin halus olla paljon enemmän menossa, niin sitten joutu olemaan täysin sen ehdoilla. Että jos ois halunnut päästä nukkumaan aikasin, niin ei siinä auttanut. Että sitten piti olla liikenteessä niin pitkään kun kaveri oli.

6.2 Erilaiset yöpymispaikat

Kolme haastateltavista asui koko asunnottomuutensa ajan ystävien luona. Kaksi haastateltavaa puolestaan asui osan asunnottomuuden ajasta kadulla. Yöpymispaikkoina heillä olivat muun muassa lehtiroskikset ja muut julkiset paikat. Matti kertoi yöpyneensä esimerkiksi sillan alla. Matti kertoi asunnottomuutensa aikoihin olleen erityisen kylmä talvi. Hänellä oli tuolloin lämmikkeenä vain toppatakki ja öisin hän toivoi pääsevänsä sisälle lämpimän peiton alle. Kylminä öinä hän ei saanut nukkuttua kunnolla, koska kylmyyden takia piti pysyä liikkeellä. Matti kertoi myös kuulleen, että tuolloin tuttavapiirissä oli vedonlyönti käynnissä siitä, selviäisikö hän asunnottomuudesta hengissä.

Välillä pääsin kavereitten luokse. Sitten lehtiroskiksessa teatterin takana, leikkimökissä

ja millon missäkin. Talvella kyllä pari kertaa nukuin sillankin alla. Talvella oli pikkasen kylmä.-- Kyllähän täällä oli vedonlyöntiä kovasti, et millon multa lähtee henki kun asuin taivasalla talvella vielä. Ja se talvi oli aika helvetin kylmä, et yli 40 astettakin pakkasta saattoi olla. No mulla oli semmonen paksu toppatakki, niin sillä kietouduin sen takin sisään ja pari tuntia nukuin. Sitten vähän liikuin. Lähin kävelemään tota, et lämpöä vähän nous ja sit takas takin sisään. Kyllä mä vähän manasin, että vittu kun pääsis jonnekin lämpimään peiton alle nukkumaan mutta pakko tyytyä tähän, mitä on. Ei sitä auttanut voivotella, piti vaan yrittää selvitä.

Annalla yöpymispaikkoina olivat kerrostalojen varastot. Joskus Anna taas yöpyi baarissa tapaamiensa ihmisten luona. Anna kertoi myös eräästä asunnottomien suosimasta yöpymispaikasta, joka sijaitsi paikallisen juna-aseman lähellä. Siellä hän vietti useita öitä muiden asunnottomien kanssa. Annalla yöpymispaikkoihin liittyi usein se, että niitä etsittiin muiden asunnottomien kanssa. Joskus yöpaikkoihin pääseminen vaati apua muilta asunnottomilta. Hän kertoi, ettei monesti olisi päässyt varastoihin nukkumaan, koska ei olisi yksin saanut revittyä varastojen ovia auki. Anna kertoi joidenkin käyttämiensä yöpymispaikkojen olleen täynnä asunnottomia. Hän kertoi myös kohtaamisesta, jossa eräs ohikulkija oli ihmetellyt hänen ja kumppaneidensa yöpymistä kerrostalon varastossa. Turhauttavalta tuntui, ettei nainen ymmärtänyt, etteivät he huvikseen sellaista yöpaikkaa valinneet, vaan pakon edessä. Anna koki myös putkan ja sairaalan olleen joissakin tilanteissa vaihtoehtoisia yöpaikkoja.

No oli semmonen yks niinku. Se on nyt vissiin sulettu. Mut tossa missä lähtee junat, ni siinä on se X. Nii monta kertaa yövyttiin sielläki. Et se piti niinku kavuta ja siellä oli joskus iha jotain kuus ihmistä ja me oltiin siellä. Matot oli meiän peittoina ja kaikkee tollasta. -- No ei, sehän oli ihan helvetin kylmä. Mut niinku semmosia. Mentiin sinne, ni se oli monesti aika täynnä. -- Se esimerkiks tai sit tota siihen aikaan, nii tota riskit jätkät, nelikymppiset äijät niinku. Ni kyllä ne sai repästyä niinku alaovet auki ku oli semmoset puualaovet, nii ne aukes ihan sillein kovaa vetämällä. Ehä mää ois saanu sitä yksin auki näillä rimpulakäsillä, mut ne sai ne niinku auki. Et pysty silleinki auttamaan, et ties minne pysty menee. -- No siellä oltiin niinku yritettiin niinku aika syrjään. Sit mä muistan joskus tota semmonen niinku kerrostaloasunnossa, et siellä alla oli joku niinku varasto missä oli just niitä mattoja. Et sen sai sen oven niinku kiinni, et ei sinne kukaan tullu. Eikä kukaan tienny, että me oltiin siellä. Mut kerran mä muistan ku oltiin, ku oli just X-vainaa ja jotain

muuta X [henkilö] ja. -- Sit tuli joku nainen, joka oli tulossa just kävelyttämästä koiraan, ni se sano tälle, et ”eikö teillä lapsukaisilla oo mitään muuta paikkaa, mihin mennä?” X [henkilö] 40-v. – lapsukaisilla. Et silleen niinku. Mä sanoin että no ei. Ois tehny mieli sanoo, että no eiku onhan meillä asunnot mutta ei me. Niin paljon mukavampaa täällä kylmällä betonilattialla, että huvikseen täällä nukutaan. Niinku no hyväähän se varmaan tarkotti mut mua niinku lähinnä ärsytti, koska oli muutenki pinna aika kireellä vielä ja sitte tollasia tyhmiä kysymyksiä. -- Et sit menin vaan baariin rahojeni kanssa ja toivoin, että saan yöpaikan jostain. Ja kyllähän se joku äijä mua sitten majotti. Mutta tota sit sen jälkeen se oli sellasta, että ei mua niinku siihen aikaan sukulaiset eikä ketkään sellaset majottanu. Että olin tuolla alan miesten kanssa rappukäytävissä nukuttiin tai sitten jossain. Tai sit olin putkassa. Tai sit jos kävi onnellisesti, et oli joku myrkytystila, niin sit pääsin sairaalaan. Ja sitten ihan vaan sen aikaa, että silmät aukeni ja sitten heitettiin pihalle. Et se oli niinku sellasta se kolme kuukautta.

Anna yöpyi kadulla ennen kuin sai asumispaikan asuntolasta. Hän ei pitänyt asuntola-asumisesta mutta oli kuitenkin tyytyväinen, että sai oman tilan. Asuntolassa asumisessa Anna arvosti sitä, että sai asunnon päihteettömyyttä edellyttävältä puolelta eikä niin sanotusta ”märkäpäystä”, jossa asukkaat saivat olla päihtyneenä.

Ei, ei ollu ekana mielessä. Että tota se niinkun sit vei mut sinne ja sitte niinku jutteli siellä työntekijöitten kanssa. Ja mä sain sieltä sitten onnellisesti. En joutunu niinku märkään päähän ekana onneks vaan sain semmosen. Se oli semmonen entinen sairaanhoitajan huone, mitä sanottiin myös kriisiasunnoks. Sitä ei enää oo, että se on niinku työntekijöitten käytössä. Et mää pääsin niinku sinne, että se oli nollakämpä. Mut se oli sillein, että oli hyvä. Ois ollu tosi hirveetä joutua eka jonneki märkään päähän, missä on kusiset patjat ja kaikki kännissä ja örinää ja tälle. Että se oli niinku sellanen eka paikka.

6.3 Tunteet

Asunnottomuuteen liittyi monenlaisia tunteita. Pääasiassa haastateltavien kokemat tunteet olivat negatiivisia. Asunnottomuuden aikana koettuja tunteita olivat muun muassa stressi, paha olo ja väsymys. Asunnottoman nuoren ajatuksia hallitsivat asunnottomuuteen liittyvät ongelmat. Nuoret miettivät, miten selvitä kustakin päivästä,

mistä seuraavana yönä saa yöpaikan ja miten kauan asunnottomuus jatkuisi.

Stressi

Asunnottomuus oli haastateltaville stressaava kokemus. Stressiä aiheutti kavereiden luona asuminen, asunnon etsiminen, ja se, kuinka kauan asunnottomuus jatkuisi.

Koko ajan hirvee stressi, et miten, millon saa kämpän ja tämmöistä. Vaik mä en stressaa paljon mistään mutta alitajunnassa silti paino koko ajan, et pitäis jotain jostain saaha. Niin näin ees päin. Mut piti yrittää vaan koko ajan ettii kämppää ja sillonkin kävinkö mä kymmenessä eri asunonäytössä yhteensä.

Kun kuiteskin yritti saada sitä kämppää ja ois halunnut sen oman kämpän totta kai. Niin sitä, kyllähän se vähän elämän iloa söi.

Juhalle kaverin luona asuminen tuotti stressiä, koska hän joutui miettimään, kuinka kauan kehtaisi ottaa kaverilta apua vastaan.

Ei se hauskaa ollut kun joutu miettii, et kuinka kauan sitä kehtaa olla tässä kaverin luona yötä tai tämmöstä.

Stressiä aiheutti myös kavereilta avun ja yöpymispaikan pyytäminen. Matti kertoo, että ei viitsinyt olla aina kavereilta apua ja yöpymispaikkaa kysymässä.

Suoraan sanottuna aivan perseestä, että kavereitakaa ei viittinyt koko ajan stressata, että anna yöpaikka ja pääseekö kämppään.

Haastateltavia, jotka pystyivät asumaan kavereiden luona, mietitytti myös se, joutuuko kuitenkin jossain vaiheessa yöpymään kadulla. Esimerkiksi Timo kertoo miettineensä tätä. Hän kertoi olleensa onnellinen, ettei lopulta joutunut vaikka uskoo, että kesäajan olisi selvinnytkin kadulla.

Onneks oli kesä. Ei niin sinänsä joutunut miettimään, et jos joutuis vaikka olemaan jossain pihalla yötä. Mitä en kyllä missään vaiheessa joutunut. Jos ois joutunut, niin ei

ois ainakaan jäänyt hengiltä.

Haastateltavia, jotka yöpyivät kadulla suurimman osan ajasta, stressasi se mistä löytää seuraavaksi yöksi nukkumispaikka. Anna kertoi aamuisin ensimmäisenä ajatelleensa, missä seuraavan yön viettäisi.

Aina ku silmät aukeni. Ni mistä vaan aukeskaan, niin ensimmäinen ajatus oli, että mihinköhän mä nyt meen tänä yönä yöks.

Sitä stressas että mistä mä taas aamulla heräilen ja tällein näin.

Asunnottomuuden alku ja kesto mietitytti haastateltavista muun muassa Timoa. Hän kertoi asunnottomuuden tulleen hänelle yllätyksenä eikä hän ollut osannut odottaa tilannetta. Häntä mietitytti myös, kuinka kauan asunnottomuus jatkuisi.

Kyllä se vähän jännitti, että miten tässä voi käydä. Että se tuli aika puskan takaa se asia. Että mites tässä yhtäkkiä näin kävi.

Asunnottomuus oli haastateltaville monin tavoin henkisesti raskasta.

Että se on helvetin rasittavaa henkisesti ja fyysisesti.

No olihan se aika raskasta.

Väsymys

Asunnottomuuteen liittyi väsymystä ja turhautumista tilanteeseen. Väsymystä aiheutti jo sekin, ettei asunnoton nuori saanut useinkaan nukuttua öitään kunnolla.

No kyllähän se kiristi pinnaa. Vitutti koko ajan. Että kun ja sitten semmosta. Väsy kun ei oikein saanut sitten nukuttua.

Ja sitte oli niin väsyny.

Timo kertoi olleensa työharjoittelussa asunnottomuuden ajan. Hän kertoi, ettei aina jaksanut mennä työpaikalle ja kun jaksoi, niin oli usein töissä väsynyt.

Kun mäkin olin tuolla työharjoittelussa. Ja ei oikein meinannut päästä. Ja sit jos pääs, niin oli tosi väsynyt.

Pelko

Asunnottomuuteen liittyi osalla haastateltavista pelkoa. Pelko liittyi muun muassa väkivaltaan ja tavaroiden varastamiseen. Timo esimerkiksi kertoi, ettei voinut kantaa mitään arvokasta mukana, koska pelkäsi arvokkaiden tavaroiden varastamista.

Ei olis voinut pitää mitään kallista sinänsä mukana. Jos ois vaikka ollut kallis puhelin, niin olis joutunut pelkäämään ihan koko ajan. Että kun menee yöksi nukkumaan. Aina kun laittaa silmät kiinni sillein niin kun. Että tosiaan sekin, missä mä yötä olin, niin siellä oli vähän yleisesti porukkaa käymässä. Oikeastaan koko ajan. Että vähän villimpää meininkiä.

Asunnottomuuteen kuului varsinkin Matin kohdalla kokemusta väkivallasta. Matti kertoi tapelleensa melkein joka päivä kadulla asumisen aikana. Väkivaltatilanteet saattoivat olla arvaamattomia eikä niihin ollut välttämättä selkeää syytä.

No lähes joka ilta jouduin tappeluun. Ihan random tyyppien kanssa. No välillä joskus. No suurimmaksi osaksi tapahtu neljän jälkeen aamuyöstä kun porukka lähtenyt baarista. Naamavärkki ei vaan miellytä, niin käydään kimppuun vaan.

Matti kertoi myös itse käyttäneensä väkivaltaa esimerkiksi saadakseen rahaa huumeisiin tai velkojen perimiseen muilta huumeiden käyttäjiltä.

No yks keino, miten mä hommasin itelle huumeita, et mä kävin perimässä niitä velkoja.

Epäoikeudenmukaisuuden tunne ja viha

Asunnottomuus oli monelle haastateltavista turhauttavaa. Asunnottomuus ja siihen johtanut tilanne aiheuttivat epäoikeudenmukaisuuden tunnetta ja vihaa. Turhautumista aiheutti muun muassa asunnon saamisen vaikeus. Luottotietojen menetyksen vaikutus asunnon saamiseen aiheutti sekkin vihaa ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta.

No mua ehkä eniten ärsyttää koko hommassa se miten se X [vuokranantaja] teki sen mulle. Sen homman, et anto vaan sen ajan kun muutenki kaveri just kuollu pari päivää aikaisemmin tai tollein. Ei yhtään ymmärrystä ole, et se on pahinta siinä alkutilanteessa. Mut sitten se, miten joku niin pieni asia kun 1200 euron velka, jota ei oo maksanut, niin voi vaikuttaa siihen, et ihmisellä ei oo kotia ja tämmöstä. -- Joo ei, sillä hetkellä vitutti vaan tosi kovasti. Se oli vissiin vaan vähän turhautumista. Sinänsä näki, ettei kiinnostanut. Turhauttavaa, et vaikka yritti ettiä kämppiä ja tämmöstä mutta silti se ei toisaalta kiinnostanut paskaakaan, koska ties ettei tuu kuitenkaan saamaan. -- Älytön viha niin kun koko sitä hommaa kohtaan.

Asunnottomuuteen liittyi turhautumista palvelujärjestelmää kohtaan. Juha kertoi luottotietojen menetyksen taustalla olleen ongelmia Kelan kanssa. Luottotietojen menetyksen takia Juha koki vaikeaksi päästä asunnottomuudesta eroon. Juhaa turhautti myös se, ettei ulosottovelka ollut hänen mielestään kovin suuri mutta silti se esti saamasta asuntoa.

Niin tosiaan tuommosen mitättömän pienen rahasumman takia ihmisellä ei ole kotia tai ei oo mahdollisuutta saaha kämppää tai se ärsyttää. Se vielä, et se velka ei ollut minun vika ees kunnolla. Siis kun ostin tosiaan läppärin. Tilasin sen osamaksulla, niin sitten Kela sössi tai no ton asumistuen kanssa ja tommosta. Ja mulla ei ollut varaa maksaa vuokraa, niin mä maksoin vuokran ja sit läppäri jäi maksamatta. Ja sit oliko se vuos myöhemmin kun tai tämmöstä, niin tuli Kelalta kirje, et joo sori, oho me möhlittiin.

Asunnottomuuteen liittyi osalla haastateltavista kokemuksia, etteivät he saaneet apua palvelujärjestelmästä. Juha esimerkiksi koki, ettei saanut apua Kelasta eikä sosiaalitoimesta asunnottomuuden aikana.

Siinä oli vähän sitäkin ku kyllä noi X [vuokranantaja] ja valtio, kela ja sossu ja noi kaikki

mahdolliset tietää noi asiat pikkusen paremmin kun minä. Niin miksi minkäänlaista tukea ja tämmöstö ei voi olla tommosessa?

Myös Timo kertoi käyneensä keskustelemassa tilanteestaan sosiaalitoimistossa, mutta olisi toivonut enemmän apua. Timo koki, ettei loppujen lopuksi saanut konkreettista apua sosiaalityöntekijältä, vaan työntekijä kannusti vain hakemaan asuntoja.

Joo no oishan se voinut joo, että jonkin näköistä parempaa apua. Että ois esim. määkin kävin siitä sossussa puhumassa ja tollein noin. Niin ei ne sen eteen tehnyt sinänsä mitään. No pistä vaan hakemuksia ja kyl se siitä jossain vaiheessa. Että oli vähän sellainen mikä lie kohotus meininki.

6.4 Päihteiden käyttö

Päihteiden käyttö liittyi asunnottomuuteen kaikilla haastateltavilla. Haastateltavista melkein kaikki kertoivat päihteiden käytön lisääntyneen asunnottomuuden aikana. Päihteiden käyttö oli muun muassa selviytymiskeino ja tapa viettää aikaa. Päihteitä käytettiin myös, koska asunnottomuus aiheutti turhautumista omaan tilanteeseen. Toisinaan päihteiden käyttö oli pelkästään hauskanpitoa.

Emmä nyt sillein, se on vaan vissiin. Turhautu vaan niin pahasti sen takia tuli. -- Siis hauskaa oli ja tämmöstä myös mutta on se aika paljon turhautumista.

Päihteet olivat omalla tavallaan selviytymiskeino asunnottomuuden aikana. Asunnottomuus ja varsinkin kadulla asuminen olivat raskasta, joten päihteisiin oli helppo paeta vaikeaa tilannetta.

No se [päihteiden käyttö] oli tosi korkeessa arvossa, että ei sitä oikein muuten pystynyt olemaan. -- Joo jotenkin se liittyy siihen stressamiseen ja siihen niin kun, että vois ottaa ees vähän lunkimmin. Että muuten vaan ois vyörynyt se sisällä. Että pysty helpommin löysäämään välillä.

Sitten kun kadulla en ainakaan mää todellakaan pystyny ole selvin päin. Se oli niin

raskasta. No ainut miten mä sain ajatukset irti siitä, et on taivasalla.

Haastateltavat käyttivät suurimmaksi osaksi alkoholia mutta osa käytti myös huumeita. Alkoholia saatettiin juoda melkein joka päivä, ja sen käytön kerrottiin olleen muutenkin runsasta.

Alkoholia just meni tosi paljon. Et päivittäin. -- Tuli sit niin paljon sitä kaljaa kitattua, että oli aika kännissä koko ajan.

Ja sitte ku olin aika loppu ku joka päivä käytin päihteitä.

Asunnottomuuden aikana osa haastateltavista käytti huumeita. Yksi haastateltavista kertoi aloittaneensa huumeiden käytön juurikin asunnottomuuden aikana. Toinen haastateltavista kertoi käyttäneensä kannabista. Kannabiksen käytön kyseinen haastateltava oli kuitenkin aloittanut jo ennen asunnottomaksi joutumista.

No siis kyllä mä pilveä polttelin. -- No siis en mä tiää. Se oli vaan sellainen, joka on kulkenut mukana siinä. Että ei se muuttunut sen ajaksi eikä sen jälkeen mihinkään suuntaan. Että se oli jo kun oli jo ennen sitä. Että se oli juttu, joka kulki mukana.

No kun en saanu mitään rahaakaan, niin justiinsa alaikäisille kun hain. Se oli niin kun ainoa tulonlähde ja tietenkin tietokoneiden korjailu. Tietokoneitten korjailusta sain parhaimmillaan pelkästään viikossa neljäsataa, jotka kaikki meni huumeisiin ja alkoholiin. Sitten kerran viikossa sain ehkä kaks juustohampurilaista. Mä olin silloin ihan vitun laiha.

Päihteiden käyttö oli monesti osa päivän rutiineja. Useampi haastateltavista kertoikin päihteiden käytön olleen ensimmäisenä herätessä mielessä.

Heräsin jostain ja lähin keskustaan pyörimään aika sillein. Alkoholia ja tupakkaa, ryyppäsin tai pistin rahat huumeisiin.

Päihteiden käyttö kuului myös vahvasti ajan viettämiseen kavereiden kanssa. Päihteiden käyttöä kuvailtiin jopa harrastukseksi.

No joo siis se no kun oli se sama harrastus, se kaljan kittaaminen. Niin sen takia sitä sitten siinä ollut mitään semmosta. Että oltiin aina istumassa samaa samassa paikassa, niin jäin sinne aina yöksi.

6.5 Yhteenveto

Asunnottomuus vaikutti monella tapaa asunnottomien nuorten elämään. Asunnottomuus vaikutti muun muassa sosiaalisiin suhteisiin. Haastateltavat kertoivat saaneensa apua ystäviltä ja perheenjäseniltä. Saatu apu oli monenlaista. Yleisin apu oli yöpaikan tarjoaminen. Osa sai ystäviltä myös ruokaa ja mahdollisuuden säilyttää tavaroita ystävien luona. Apuun suhtautuminen oli monella haastateltavalla ristiriitaista. Toisaalta oltiin kiitollisia ystävien avusta, mutta avun vastaanottaminen aiheutti myös syyllisyyttä ja ahdistusta. Ahdistusta aiheutti usein tietämättömyys siitä, kuinka kauan joutuisi turvautumaan ystävien apuun.

Asunnottomuuden myötä syntyi myös uusia sosiaalisia suhteita. Asunnottomuuden aikana nuori saattoi löytää samassa tilanteessa olevia, joiden kanssa pystyi jakamaan kokemuksen asunnottomuudesta. Kadulla asuessa samassa tilanteessa olevat pystyivät myös auttamaan selviytymään arjen haasteista, kuten yöpymispaikkojen etsimisessä.

Asunnottomuuden kokemiseen liittyi haastateltavilla monenlaisia tunteita. Tunteet olivat suurimmaksi osaksi negatiivisia. Yleisimmin haastatteluissa esiin noussut tunne oli stressi, jota aiheutti epä tietoisuus asunnottomuuden jatkumisesta ja epävarmuus asunnon saamisesta. Haastateltavat kokivat myös väsymystä. Osa väsymyksestä johtui siitä, että asunnottomat nuoret eivät saaneet nukkuttua öitään kunnolla, mutta osittain väsymys oli myös uupumista raskaaseen elämäntilanteeseen. Asunnottomuus oli nuorille henkisesti ja fyysisesti raskas kokemus.

Osalla asunnottomuuteen liittyi pelkoa. Asunnottomat nuoret olivat alttiita tulemaan rikoksen kohteiksi ja osa kertoikin olleensa varkauksien ja väkivallan kohteina. Päihteillä oli suuri rooli asunnottoman nuoren elämässä. Päihteiden käyttö koettiin usein keinoksi selviytyä raskaasta elämäntilanteesta. Alkoholi oli yleisimmin käytetty päihde, mutta osa

haastateltavista käytti myös huumeita asunnottomuutensa aikana. Usein alkoholin käyttö oli jokapäiväistä ja runsasta ja liittyi sosiaaliseen kanssakäymiseen. Alkoholia hankittiin ja käytettiin pääasiassa yhdessä ystävien kanssa, ja osa kuvasi päihteiden käyttöä jopa harrastukseksi. Kaiken kaikkiaan asunnottomuus oli nuorille kokemuksena raskas ja stressaava.

7 KODIN MERKITYS JA KODITTOMUUDEN KOKEMUS

Kodista puhuttaessa kaikki haastateltavat nuoret pitivät omaa sen hetkistä asuntoaan kotina. Koti oli paikka, jossa voi rauhoittua ja paikka, jossa oli omaa tilaa. Koti myös mahdollisti erilaisia arkisia toimenpiteitä kuten ruoan laittamisen ja suihkussa käymisen. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet asunnottomuuden myös kodittomuutena. Neljä haastateltavaa käsitti asunnon ja kodin eri asioiksi. Kodille annettiin syvempiä ja laajempia merkityksiä kuin asunnolle. Ainostaan Matille kodin ja asunnon välillä ei ollut suurtakaan eroa. Hän kertoi, ettei hänellä oikein ollut ollut lapsuudenkotiakaan, koska oli jo nuorena joutunut asumaan perhekodeissa.

Määräysvalta

Lähes kaikille kotiin liittyi mahdollisuus määrätä asuntoon liittyvistä asioista. Juha puhui siitä, että nykyisessä asunnossa ei ollut muita riehumassa eikä ihmisiä vain tullut kotiin pyytämättä. Koti oli paikka, jossa pystyi itse määräämään, ketä siellä oli ja ketä ei. Asunnottomuuden aikana ystävän luona asuessaan Juha tunsi, että asunnossa kulki ihmisiä virtanaan eikä ollut omaa määräysvaltaa siihen, ketä siellä oli.

Myös Timolle koti oli paikka, jossa sai itse määrätä asioistaan. Timolle kodissa oli tärkeää, että pystyi esimerkiksi käymään nukkumaan silloin kun halusi. Timolle kodittomuudessa oli kyse muun muassa siitä, ettei voinut järjestellä menojaan oman halun mukaan. Koti oli myös paikka, jossa sai siivota silloin kun haluaa ja pitää omat tavarat järjestyksessä.

Voi mennä silloin nukkumaan kun haluaa ja saa olla yksin silloin kun haluaa. Ja sitä arvostaa tosi paljon sen jälkeen. Eikä sitä unohda. Aina välillä muistuu siitä mieleen, että saa pitää ne omat tavarat sillein. -- Oma huone missä nukkua ja kummiski ei tarvi aina miettiä, että milloin voi mennä kotiin. Ja että ei ole sillein, että ei pääse sisään. Että pysty menemään silloin omaan kotiin kun halus. Että ei tarvinnut miettiä, että kaveri menee.

Myös Annalla kotiin liittyi määräysvalta muiden ihmisten menemisten ja tulemisten suhteen. Määräysvaltaa oli hänestä se, ettei kukaan voinut tulla hänen asuntoon

kutsumatta. Hän myös kertoi, kuinka asuntola-asunto ei ollut tuntunut kodilta, koska asuntolan valvojat saattoivat tulla oven taakse milloin tahansa. Oman kodin määräysvaltaan Annalla liittyi myös se, että kovin moni ei tiennyt, missä hän haastatteluhetkellä asui. Tällä tavoin hän sai olla rauhassa ihmisiltä, joita ei halunnut tavata.

Rauhoittuminen

Lähes kaikille haastateltaville koti mahdollisti oman rauhan ja rauhoittumisen. Muun muassa Juhalle koti merkitsi paikkaa, jossa sai rauhoittua. Juha kertoi, että haastatteluhetken aikoihin tyttöystävän kanssa jaettu asunto tuntui hänestä kodilta. Kodin tuntua toi esimerkiksi se, että asunnossa oli tilaa ja huonoina päivinä pystyi menemään omaan huoneeseen rauhoittumaan.

Koti merkitsee no semmoista turvapaikkaa periaatteessa, koska pystyy rauhoittuu. Olla oma itsensä. Että se on mun paikka tai no tyttökaverin kanssa asutaan yhdessä, niin se on meidän oma paikka. Et tosiaan ei siellä oo mitään turhaa häslinkiä ja tämmöistä. Et siellä voi olla ihan rennosti ja esim jos on huono päivä, niin voi, toinen menee toiseen huoneeseen ja toinen toiseen huoneeseen. Vaikka jos haluaa rauhoittua.

Anna yhdisti kodin merkityksestä puhuttaessa omaan rauhaan myös ajatuksen elämän tasapainosta.

Ja tota niinku just kaikkein tärkeintä niinku, että sä saat olla ihan rauhassa. Se on niin tärkeetä ku mulle jäi niin hirveet traumat siitä kadulla asumisesta ja X:stä [asuntola]. Ku koko ajan oli jotain meininkiä eikä missään hyvässä mielessä. Vaan niinku ihan hirveetä sähläämistä koko ajan.

Myös Janne ajatteli asunnottomuuden olleen aikaa, jolloin ei ollut ollut rauhaa eikä muutenkaan tasapainoa elämässä. Koti merkitsi hänelle rauhoittumispaikkaa ja paikkaa, jossa pystyi ajattelemaan ja rentoutumaan. Oma rauha oli Jannelle tärkeää, koska hän kertoi viihtyvänsä hyvin yksinään.

Se merkitsee tosi paljon se. On paikka, missä voi rauhottaa omat ajatuksensa. Se on semmoinen akkujen lataamispaikka. Sillä on iso merkitys. -- Kyllähän siinä väkisinkin tai lähinnä sen asunnottomuuden aikana sitä osasi arvostaa omaa kattoa pään päällä. Kyllähän se oli tosi iso helpotus kun pääsi takasin aloilleen. Kyllä sillä on ainakin itselleen suuri merkitys. -- Joo niin kyllä mä ehkä vähän koin sen jotenkin semmoinen rauhaton olo, että ei tasapainossa.

Kotiin liittyi haastateltavilla myös tunne, että siellä pystyi olemaan oma itsensä. Omassa kodissa ei tarvinnut esittää mitään.

No sellasta paikkaa, missä sä niinku. Vaikka mä asun yksin. Tää kuulostaa tyhmältä. Mutta sä voit olla siellä ihan oma ittes. sun ei tarvi niinku esittää mitään.

Omana itsenään oleminen tuntui hyvältä varsinkin sen jälkeen kun kadulla olon ajan oli joutunut esittämään vahvaa eikä tunteita saanut näyttää. Kotona sai olla oma itsensä kaikkine ajatuksineen ja tunteineen.

Turvapaikka

Koti ei ollut haastateltaville pelkkä asunto, vaan siihen liittyi monenlaisia tunteita. Koti oli paikka, joka antoi elämään turvaa ja tasapainoa. Kotiin liittynyt turvallisuuden tunne oli monella nuorella puuttunut asunnottomuuden aikana. Timolle kotiin liittyi turvan ja pysyvyyden kokemus. Turvaa toi esimerkiksi se, ettei tarvinnut pelätä tavaroiden katoamista. Kotiin liittynyt turvallisuuden tunne saattoi myös rikkoutua. Esimerkiksi Annalla oli kokemus siitä, että hänen kotiinsa tunkeutui luvatta mies ja varasti Annan tavaroita. Turvallisuuden tunteen rikkoutumisesta huolimatta asunto tuntui Annasta edelleen kodilta.

Mutta tosta mä voin niinku sanoa, että se on koti mulle. Että vaikka kävi se, että se yks varasti mun avaimet, kävi mun kämpässä, vei sieltä kaks mp-soitinta, penko mun alusvaatteita. Ni silti mä koen sen mun kotina eikä mua ahista olla siellä. Että kaikesta tostaki huolimatta, ni silti mä piän sitä mun kotina ja se on musta aika hyvin.

Kotiin liittyi myös hyvän olon tunne. Koti oli haastateltaville paikka, jonne tuntui hyvältä palata. Koti koettiin monin tavoin tärkeäksi paikaksi. Kodin merkitys korostui, koska useampi haastateltava oli ehtinyt asunnottomuuden aikana ajatella, ettei heillä olisi mahdollisuutta saada tavallista asuntoa. Kotia osattiin arvostaa tämän takia aiempaa enemmän.

Niinku omalla hengellä leikkimistä ja sitte niinku se porukka. Ja niinku semmosta tosi rauhatonta ja turvatonta. Ni tuolla kuitenkin koen, että mä oon turvassa. -- Sit toi niinku, et mä oikeesti koen sen kotina. Mä en oikein tiä, miten sen paremmin selittää. Mutta se on vaan semmonen paikka, että mulla on hyvä olo. Että ku mä vaikka täältäki ku mä lähen kotiin, ni mulla on hyvä mieli jo valmiiks. -- No mä jätän aina telkkarin päälle, ettei oo niin yksinäistä. Se on siellä ottamassa mua tervetulleeks. Ni mulla on niinku kiva mieli ku mä meen sinne. En mä tiä miks o hyvä mieli. Vaikka siellä on käyny vieraita siis väkisin. Mutta tota kuitenkin mä tykkään mennä sinne ja mä oon tosi onnellinen siitä kämpästä, koska mä en pari vuotta sitte voinu uskoa, että mä saisin normaalikämpän. Tommosen ihan hyvän kämpän.

Kodin tunnetta ja turvaa saattoivat tuoda myös naapurit. Esimerkiksi Anna kertoi naapurista, joka soitti apua kun hän tarvitsi lääkäriä.

Mä tykkään yhestä mun naapurista. Se just ku mä sain sen aivotulehuksen, ni se oli se, joka soitti mulle sen ambulanssin ku kuuli, että mä huusin apua. Ni, että on semmonenki naapuri, että mä tiän, että se on varmasti semmonen, joka soittaa apua vastasuudessaki jos tulee tarve.

Muut tunteet

Kotiin saatettiin liittää vahvojakin tunteita. Annalla kotiin liittyi esimerkiksi eräänlaista rakkauden tunnetta.

Meinasin sanoa, että rakkautta mutta ku en mä tiä rakkaudesta mitään. Tota koti meinaa niinku.

Asunto ei välttämättä tuntunut kodilta, vaan tärkeää oli myös se, millainen asunto oli. Anna esimerkiksi kertoi, ettei asuntola-asunto tuntunut kodilta vaikka hän olikin iloinen, että hänellä ylipäätään oli asunto. Asuntola-asuntoon ei ollut samalla tavalla mukava mennä kuin myöhemmin kodilta tuntuneeseen asuntoon. Anna kuvaili, kuinka jopa asuntolaan vievää ylämäkeä tuntui masentavalta kulkea.

Et ku niinku jotenkin, et ku silloinki olin kyllä onnellinen, et oli ees se X:n [asuntolan] kämpppä kun että kadulla. Mutta oli aina jotenki sillein, että aina ku mä menin sinne, että voi perkele ku pitää mennä sinne. Että jotenki inhotti mennä sinne. Vaikka kyllähän sielläkin sai olla rauhassa ku piti oven kiinni. Mut silti se jotenki, se pelkkä ylämäkiki masenti ku meni sinne.

Juhalla kodin tuntuun liittyi kokemus sen jakamisesta toisen ihmisen kanssa. Juhalle kodin tunnetta toi se, että hän jakoi asunnon tyttöystävänsä kanssa. Toisaalta aiemmin asunnon jakaminen pakkotilanteessa kaverin kanssa ei ollut tuonut Juhalle samanlaista kodin tunnetta. Tällöin Juhalla oli ollut tunne, että hän asui enemmän toisen kodissa kuin omassa kodissaan.

Arjen toimenpiteet ja tavarat

Kotiin liitettiin tavanomaisia rutiineja, kuten ruuanlaittoa ja siivoamista. Kodissa näistä tekemisistä saattoi päättää itse. Omassa kodissa sai tehdä ruokaa silloin kun halusi ja pitää kodin sellaisessa kunnossa kuin itse halusi. Esimerkiksi Anna kertoi asunnon ja kodin eron olleen siinä, että kotia hän siivosi enemmän.

Ja sillein, että just oma tila tai tommoinen niin kun koti, missä voi sitten tehdä sitä ruokaa. -- No just kun ei ollut sitä omaa rauhaa ja näin. Ei voi niin kun yhtään omien juttujen mukaan mennä että haluais vaikka pitää kämpppää puhtaana tai siis joutu sillein niin kun. Kaverikaan ei siivonnut ikinä niin, joutu olemaan siinä.

Monelle oma koti muodostui myös siitä, että oli paikka omille tavaroille. Esimerkiksi ystävän asunto ei Juhalle tuntunut kodilta, koska siellä ei ollut Juhan omia tavaroita tai sänkyä. Juha kertoi ystävänsä asunnolla olleen vain nurkassa patja, jolla hän nukkui.

Tavaroista Juhalla oli mukanaan vain vähän vaatteita.

Joo sinänsä se oli sitä kun ei ollut mitään kun kaverin luona punkkasi. Niin ei siellä ollut muuta kuin patja nurkassa. Viltti ja tyyny ja vaihtovaatteet muovipussissa. Se oli siinä.

Timo kertoi, että omaa suihkua ja sänkyä osasi arvostaa, kun oli asunnottomuuden aikana nukkunut epämukavissa paikoissa. Koti merkitsi Timolle myös paikkaa, jossa omat tavarat säilyivät.

No ainakin se, että osaa arvostaa paljon enemmän justinsa vaikka joku oma sänky. Että kuinka paljon sitä osaa arvostaa. Ei tarvi olla missään kaverin kynysellä sohvalla nukkua vaan on se oma sänky, missä sit voi nukkua. Ja kyllä se arvostus on muuttunut, tajuaa sen. -- Oma tila, jossa säilyttää omia ruokia paremmin ja kaikkea tommosta ja pääsi ostamaan itselleen oman tietokoneen ja tämmöistä.

Kotiin liittyi myös se, että siitä haluttiin pitää huolta. Anna esimerkiksi kertoi sisustaneensa kodilta tuntunutta asuntoa enemmän kuin asuntola-asuntoa.

On mulla siellä semmosia kaikkia pikkusia semmosia. No mitä mä oon täältä niinku kirpparilta esimerkiks löytäny ni joku mikä on Raamatussaki: rakkaus on lempeä, rakkaus on kärsivällinen. Ni semmonen taulu. Se on mun lemppari, se on aivan ihana ja kaikkea enkeleitten kuvia ja tämmösiä. Ja sitten se Isä meidän, joka olet taivaissa on mulla kahessa paikassa. Niinku siinä ulko-oven väliovessa on yks ja sitte niinku sängyn yläpuolella. Mä yleensä aina välillä luen sen ääneen niinku muistuttaakseni itseäni niinku, että Isä meidän, joka olet taivaissa, että älä saata meitä kiusaukseen ja tälle in ja kaikkee. Vaikka ne on semmosia pieniä juttuja mutta ne on niinku mulle tärkeitä. Ja mulle se X:n [asuntolan] läävä, ni en mä viittiny ees sisustaa, koska se ei ollu koti. Mua ei kiinnostanu ostaa sinne oikeestaan mitään, koska mä aattelin, että toivottavasti tää on väliaikaismajutus. Sen takia mä en viittiny sitä hirveesti laitella. Et se niinku, koska se ei ollu mun koti. Toi on mun koti ja sen takia mä tykkään sisustella sitä.

Yhteenveto

Koti merkitsi haastateltaville monia asioita. Koti merkitsi kaikille haastateltaville paikkaa jossa saattoi olla rauhassa. Kodin merkitys haastateltaville korostui asunnon menetyksen jälkeen ja kun sen oli saanut takaisin, sitä ei halunnut uudelleen menettää. Haastateltavat myös oppivat arvostamaan monille itsestään selviä asioita kuten omaa suihkua ja sänkyä. Kotiin liittyi erilaisia tunteita kuten turvallisuutta, rauhaa ja onnellisuutta. Haastateltavat pitivät kodista eri tavalla huolta kuin pelkästä asunnosta. Koti oli haastateltaville paikka, jossa oli itselle merkityksellisiä esineistä esimerkiksi tauluja, tietokone, televisio ja huonekalut. Haastateltavat kokivat, että kotia ei voinut olla ilman kodin tunnetta. Pelkkä asunto ei välttämättä tuntunut vielä kodilta.

Koti ja asunto erosivat käsitteinä toisistaan. Vaikka kolmella haastateltavista olikin jokin asunto yöpymispaikkana koko asunnottomuuden ajan, ei pelkkä asunto tuntunut heistä kodilta. Asuntola saattoi tuntua kodilta, kuten Matin tapauksessa. Annalle taas asuntola-asunto ei tuntunut kodilta. Anna puhui kodista vasta kertoessaan haastatteluhetkisestä asunnostaan, joka ei ollut asuntolassa. Vaikka Anna asui asuntola-asunnoissa kolmen vuoden ajan, hän ei pitänyt niitä kotina. Kotiin näyttäisikin voimakkaasti liittyvän se, että koti on paikka, joka ei kuulu muille ihmisille eikä ole julkinen tila. Kotiin näyttäisi liittyvän myös se, että asuntoon on henkilökohtainen vuokrasuhde. Toisaalta joillekin myös asuntolasta tai muusta vastaavasta laitospaikasta voi tulla koti. Asuntola-asuminen nähdään yleensä väliaikaisena ratkaisuna, kuten Matin tapauksessa. Asuntola-asunnosta huolimatta Matti etsi itselleen uutta asuntoa julkisilta markkinoilta.

8 ASUNNOTTOMUUDEN PÄÄTTYMINEN JA TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

Asunnon saaminen

Asunnon saaminen ei ollut kenellekään haastateltavista helppoa. Asunnon saamista vaikeutti monella häiriömerkinnät luottotiedoissa. Timolla asunnon hakeminen tapahtui juuri sellaiseen aikaan kun opiskelijat olivat aloittamassa opintojaan. Tämä vaikeutti asunnon saamista, koska vapaana olleisiin asuntoihin oli paljon hakijoita. Janne puolestaan kertoi, että uusi asunto löytyi helposti, koska oli kevät eivätkä uudet opiskelijat olleet vielä tulleet.

Just veikkaisin, että oli kyllä kun opiskelijat muutti niin oli just sitä aikaa. Niin se on varmaan se hidastanut sitä saamista tosi paljon.

No siinä oli se varmaan ekat kaks kuukautta olin vielä siinä uskossa, että mä meen takas siihen edelliseen. Siinä ilmeni, että venyy se homma niin pitkälle, että mä sitten päätin, että mä rupean ettii siinä välissä uuden kämpän. -- ja se kyllä löyty nopeasti sitten. Onneksi sattuu kyllä hyvään aikaan, että sinänsä talvi-kevään aikaan vielä ennen kun opiskelijat tulevat.

Haastateltavista kaikki muut paitsi Matti asuivat haastattelutilanteen aikaan vuokra-asunnossa. Matti asui tuetussa asumisyksikössä. Aluksi Matti oli asunut soluasunnossa mutta haastatteluhetkellä hän asui yksioss. Matin kohdalla pahoinpitelyssä loukkaantuminen ja ystävän äidin apu käynnistivät asunnonsaantiprosessin.

X:llä tuli kaks jätkeä kimppuun. Lensin selkä eellä terävään kiveen ja en pysty vielääkään tällä kädellä nostamaan kauheen painavia. Lapaluusta lähti lihakset osittain irti. Mentiin kaverin mutsin luokse ja se katto ton mun selän ja sano, et lihakset on revähtänyt ihan kunnolla. Että sitten siitä pari kuukautta eteenpäin, niin kaveri soitti, et mä saan kämpän tuetusta asumisyksiköstä että. -- Öö siis tota asun mä vieläkin tuetussa asunnossa ja se ei ole enää samanlainen. Se oli sellanen solutyypinen asumistyyli. Siellä oli kyllä omat huoneet ja omat vessat ja suihkut mut yhteinen keittiö.

Matin lisäksi Anna oli asunut asuntolassa kadulla oleskelunsa jälkeen. Asuntolapaikan Anna sai Matin tapaan tuttavien kautta. Asuntoa Anna alkoi etsiä, koska kyllästyi kadulla olemiseen ja päihteiden käyttöön. Haastatteluhetkellä Anna asui yksityiseltä vuokranantajalta vuokratusta asunnossa.

Ja sitte ku olin aika loppu ku joka päivä käytin päihteitä. Sitten kun kadulla en ainakaan määhän todellakaan psytyny olee selvin päin. Se oli niin raskasta. Et aina ku silmät aukeni, ni mistä vaan aukeskaan, niin ensimmäinen ajatus oli, että mihinköhän määhän nyt meen tänä yönä yöks. Ja sitte oli niin väsyny. Heräsin yhen mun kaverin kaa yhestä kämpästä, oltiin vedetty siellä huumeita ja olin sitte kirjottanu kajalilla tolle yhdelle X:lle lapun, että mä en jaksa enää. Että meen katkalle. Ja menin katkalle ja olin siellä kaks viikkoa ja sitte siellä oli sellainen AA-ryhmä, mihin menin. Ja sit siellä oli yks semmonen mies, joka sano. Mä puhuin siellä, että mulla ei oo sit mihin paikkaa. Että mä en tiiä, mihin mä täältä meen. Että varmaan sama ralli jatkuu, että hirveesti hyötyä tästä katkosta. Niin tota sitten sano, että mä hommaan sulle paikan. Ja se oli sitten kuuluisa X [asuntola], mistä määhän sitten sain – jihu – asunnon. -- ja se tota X:ssä sitten vierähti useempi vuosi. Mutta tosiaan katkolta X:lle.

Haastateltavista Juha ja Timo muuttivat asunnottomuuden jälkeen ensin ystävän tai sukulaisen kanssa samaan asuntoon. Juha muutti yhteiseen asuntoon sisarensa kanssa kun tämä oli muuttamassa opiskelija-asuntolasta pois. Haastatteluhetkellä Juha asui tyttöystävänsä kanssa.

No tota nyt kun me ollaan nyt pari vuotta seurusteltu vasta. Ensiksi asuin sisikon kanssa tosiaan samassa kämpässä. No alun perin oltiin sillei mietitty, et tyttöystävä muuttais mun luokse ja sisiko muuttaa pois. Mut sit me mietittiin, et lähemmäs keskustaa. Me asuttiin X:ssä [asuinalue] nytten Y:ssä [asuinalue lähempänä keskustaa]. Tyttöystävän kämppi muutti pois, niin mä oisin joko sinne muuttanu tai sit etitään yhteinen oma kämppi ja vähän sillein. Mielummin etitään se oma kämppi yhteinen, ettei oo, et pysytään niin kun. Ite kokonaan tehään se. Niin vuoden verran oltiin seurusteltu ja asuttu erikseen kun muutettiin yhteen.

Se oli itse asiassa kaverin kautta, että kaveri asu tota isossa kolmiossa, niin sinne sitten etivät kolmatta asukasta sinne. Ja mä olin siinä sitten, tunnettiin jonkin verran.

Luottotiedot

Haastateltavista neljä oli menettänyt luottotietonsa. Kaikki neljä kertoivat sen merkittävästi vaikeuttaneen asunnon saamista. Haastateltavista kolme kertoi etsineensä asuntoa tosissaan mutta turhautuneensa kun asunnon saanti ei tuntunut onnistuvan menetettyjen luottotietojen vuoksi.

No kun mullahan ei ollut luottotiedot, niin se on niin älyttömän vaikeeta saaha kämppää.

Juha kertoi, ettei asunnon saaminen ollut helppoa yhdessä tyttöystävänsä kanssa, vaikka tyttöystävän luottotiedot olivat kunnossa.

Sekin oli vähän hankalata luottotietojen takia. Just tonne neljää-viittä kämppää käytiin kattoo tossa. Että ekassa sanottiin suoraan, et joo ei. Sit toisessa siinä jo vähän keskusteli. Sit kyseli luottotietoja, niin tota sitten no, et joo voin mää. Siis se esittelijä, et voin mää, et teille tää kämppä olis hyvä. Et mä oon puhunut teidän puolesta mutta ei vuokraisäntä kumminskaa antanut. Kolmannessa kämpässä mä laitoin työhousut jalkaan. Mä tulin töistä joo just tollai. Et olis oppisopimuksella tarkoitus. Kaikkee tämmöstä niin kun tarkoituksena. Siinä jo sillein oli niin ihan hyvät mahdollisuudet mutta siinä sit muutti pariskunta, jolla kummallaki oli luottotiedot. Tyttökaverilla on nyt luottotiedot niin se tosiaan kävi sit kattoo yksin yhtä kämppää. Niin silloin saatiin se kämppä.

Myös Matille asunnon saaminen oli vaikeaa menetettyjen luottotietojen vuoksi, vaikka hänkin haki asuntoa yhdessä ystävän kanssa, jolla luottotiedot olivat kunnossa.

Tai sit tossa vähän aika sitten käytiin kaverin kanssa kattoo X:stä [asuinalue] kämppää. Kämppähaastattelu meni hyvin. Kämppä näytti siistiltä. Ja sit sanottiin tai se jätkä sano, et se puhuu vaimonsa kanssa asiasta. Ei kuulunut jätkästä mitään. Ei vastannut puheiluihin, ei viesteihin ja sit ilmoitus lähti netistä. Sellanen kunnan haista paska fiilis. Kaverilla luottotiedot kunnossa, mulla ei luottotietoja, niin sen takia ei saada kämppää. Sen pitäis riittää, et ois kaveri, jolla on luottotiedot kunnossa. Se laitetaan päävuokralaiseksi ja olisin toisena vuokralaisena omalla sopimuksella vielä. Sen pitäis

riittää mut ei näköjään.

Timollekin asunnon saaminen oli vaikeaa menetettyjen luottotietojen vuoksi, vaikka hän haki asuntoa usean eri väylän kautta.

No joo oli tosi paljon vaikeuksia. Että mulla ei ollut luottotietoja, niin ei meinannut oikein sen takia onnistua. Ja sitten ei mistään niin kun, mikä se oli X [vuokranantaja]. Ei sieltä niin kun tullu, ei saanut mitenkään. Mulla oli siellä koko ajan menossa hakemukset ja ei mitään. X:ltä [vuokranantaja] ei saanut mitään kämppää, että ennen kuin jouduin siinä ihan alussa. Pistin kumpaankin hakemukset ja pistin sinne vielä viestiäkin, niin sitten. Ja laitoin yksityisillekin torille ja täyttelin hakemuksia myös yksityisille.

Vastakkainenkin kokemus löytyi aineistosta. Jannella luottotietojen häiriömerkintä ei vaikuttanut asunnon saamiseen vaikka hän etukäteen jännittikin, että merkintä voisi olla esteenä asunnon saamiselle. Jannen kokemuksen mukaan puhuminen vuokranantajan kanssa auttoi häntä saamaan asunnon häiriömerkinnästä huolimatta.

Stressas vähän kun ei ole luottotiedot kunnossa, niin pelkäs vähän, että tuleeko saamaan. Mutta yllättävän nopeasti sai ihan puhumalla.

Tulevaisuus

Haastateltavat kertoivat, etteivät asunnottomuutensa aikana osanneet ajatella tulevaisuutta. He kertoivat eläneensä hetkessä päivä kerrallaan.

Emmä miettinyt tulevaisuutta. Elin vaan päivä kerralla. -- Kesti siinä pari kuukautta kun alko miettii tulevaisuutta.

Jossain vaiheessa, no just sillon, en suunnitellut päivääkään pidemmälle.

No mun on aina ollut hirvittävän huono ajattelee tulevaisuutta kovin pitkälle. Nykyään se on sit tapahtunut viimesen puolen vuoden aikana. Vähän niin kun suunnitellu pitemmälle, mutta emmää nyt niin hirveen tarkkaa. Ennemmin sitä vaan menee. Yleensä kun jos

suunnittelee kaiken tarkasti, niin yleensä ne kaikki suunnitelmat menee pieleen.

Kaikki haastateltavat uskoivat haastatteluhetkellä tulevaisuuteen. Heillä oli tulevaisuudensuunnitelmia ammattiin ja töihin liittyen. Juha opiskeli oppisopimuksella ja toivoi valmistumisen jälkeen pääsevänsä töihin. Useampi haastateltava haaveili myös omistusasunnosta.

Joo, niin siis mullahan, kävin nyten tuon puualatutkinnon loppuun. Mä oon puuseppiä ammatilta tällä hetkellä. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi opiskelen niin. Täällä on näitä työpaja ja tällisiä. Niin tarkoituksena olis joko semmoseen tai tämmöseen nuorisotalohommaan. Se on ihan loistavaa hommaa. Mä tykkään ite kovasti. Jos semmoseen paikkaan ei pääse niin sitten, vaikka nyt X:lle yritän päästä. Nyten olis ammattitaitoa siihen kumpaankin. Ja tuon asunnottomuuden suhteen niin jossakin vaiheessa tälle tyttökaverin kanssa ollaan mietitty, et sit kun on kaikki velat ja tämmöset on poissa. Jos jossain vaiheessa voidaan ottaa asuntolainaa ja ostaa asunto.

Matti haaveili haastatteluhetkellä oppisopimuspaikasta. Hän oli jo alustavasti etsinyt oppisopimuspaikkaa ja käynyt keskustelemassakin sen saamiseksi, mutta ei ollut vielä saanut paikkaa.

Empä mä oikein mittään. Yritän saada oppisopimuspaikkaa jostain tietokonefirmasta tai liikkeestä. X:lle piti mennä oppisopimus tai työharjotteluun mutta sieltä tuli kielteinen vastaus eilen vaikka oli puol vuotta sitten sovittu. Niin sitten soitettiinkin, ettei pääsekkään.

Juha kertoi tyttöystävän vaikuttaneen siihen, miten hän tulevaisuutta suunnitteli. Hän kertoi tyttöystävän myös rauhoittaneen elämää.

Joo siis nyten pidemmälle suunnittelee elämässä. Johtuu tosta tyttökaverista. Se on pistänyt vähän ruotuun. Ennen sitä säntäili paikasta toiseen ja eikä kiinnostanut mikkään. Ennen oli ihan missä sattuu ja ei pahemmin suunnitellut mittään. Tyttökaveri on palauttanu jalat maan pinnalle.

Muutokset

Asunnon saaminen toi monenlaisia muutoksia haastateltujen elämään. Moni haastateltavista kertoi vähentäneensä päihteiden käyttöä asunnon saamisen jälkeen. Haastateltavat kuvailivat elämän ylipäättään alkaneen palautua normaaliksi asunnon saamisen myötä. Asunnon saaminen helpotti myös arkisten asioiden hoitamista. Se vaikutti haastateltavien elämään muun muassa siten, että he pystyivät ostamaan huonekaluja ja ruokaa omaan asuntoonsa. Asunnon saamisen myötä haastateltavat pääsivät parempiin yhteiskunnan tukijärjestelmän piiriin ja saivat erilaista taloudellista tukea.

Tuli rahaa, niin ostin ruokaa ja huonekaluja ja muuta tollasta kämppään.

Niin kun koti missä voi sitten tehdä sitä ruokaa, säilyttää omia ruokia paremmin ja kaikkea tommosta. Ja pääs ostamaan itselleen oman tietokoneen ja tämmöstä.

Asunnon saamisen myötä haastateltavien päihteiden käyttö väheni. Eräs haastateltava kertoi lopettaneensa huumeidenkäytön asunnon saamisen myötä. Huumeidenkäytön hän lopetti, koska asuntolassa asuminen edellytti päihteettömyyttä.

Vedin silloin kamaa. Et en oo enää sen jälkeen vetänyt huumeita kun sain asunnon. -- No kun sain kämpän, niin sopimuksessa on että päihteetön yksikkö, päihteetön asuminen. Niin siellä ajattelin että vittu nyt ei enää lähe kadulle, että nyt määhän lopetan näähän huumeet. Sitten en oo enää sen jälkeen vetänyt. Että sen jälkeen oon antanut vaan puhtaita seuloja. Että nykyäänkin kun asun toisessa päihdeyksikössä, niin tulee välillä oven taakse työntekijä tekemään päihdeseulan, kusiseuloja.

Päihteiden käytön vähenemisen taustalla oli myös stressin väheneminen. Kun elämäntilanne helpottui ja tasoittui ei enää tarvinnut paeta pahaa oloa päihteisiin.

No ainakin se, että päihdeet ainakin väheni. Joo no olihan se että. No niin oli niin kun se oli se niin iso stressi pois alta. Niin se sit vähän niin kun väkisinkin. Emmä nyt sitä sinänsä ihan. Niin olihan sen totta kai myös päättäneekin. Ehkä eniten se saatto mennä vaan niin, että väheni.

Päihteiden käytön vähenemiseen vaikutti myös se, että asunnon saamisen myötä oli muutakin tekemistä päihteiden käyttö. Yksi haastateltavista kertoi, kuinka päihteiden käytön vähennyttyä hän alkoi kokoamaan tietokonetta osista.

Alkoholiakin oon vähentänyt aika reilusti kun alotin ton tietokoneprojektin. Tossa ostin osa kerrallaan. Siihen menee aika hyvin rahaa. Tosin sekin on aika loppusuoralla. Pitää taas keksiä uus projekti

Toinen haastateltavista puolestaan kuvasi, kuinka päihteiden käytön vähennyttyä hän alkoi tavata enemmän kavereita ja saattoi käydä kavereiden kanssa esimerkiksi kahvilla.

Huomasin heti tosta kun sai sen kämpän ja tämmöistä niin väheni [alkoholin käyttö] huomattavasti, että näin kavereita ja tämmöistä. Saatoin nähdä niitä vaikka kahvilla ja tämmöistä.

Asunnon saamisen myötä päihteiden käyttö ei enää tuntunut välttämättömältä osalta päivien kulkua. Moni haastateltava oli kokenut päihteiden käytön selviytymiskeinoksi vaikeasta arjesta, joten tilanteen helpotuttua päihteitä ei enää tarvittu niin paljon. Haastateltavien päihteiden käyttö lähinnä väheni eikä kukaan kertonut lopettaneensa päihteiden käyttöä kokonaan.

Ei se alkoholikaan jäänyt. Että se vähenty ja se ei ollut enää semmoinen. Alkoholi ei ollut enää semmoinen pakko. Että silloin se oli pakko vetää. Että ei ollut mitään syytä että miksi ei. Se oli, helpotti sitä olemista. Ei varmaan muuten ois jaksanut olla puistossa. Niin sen jätin kun sain sen kämpän. Ei ollut enää se pakko, että silloin pysty jäämään sinne himaan vaan tsillaa.

Haastateltavat kertoivat asunnon saamisen myötä helpottuneesta olost. Asunnottomuuden jälkeen osasi arvostaa uudella tavalla sitä, että oli paikka, johon pystyi asettumaan.

Kyllähän siinä väkisinkin tai lähinnä sen asunnottomuuden aikana sitä osas arvostaa omaa kattoa tota päin päällä. Kyllähän se oli tosi iso helpotus kun pääs takas aloilleen. Kyllä sillä on ainakin itelleen suuri merkitys.

Asunnon saaminen auttoi kokonaisvaltaisesti elämänhallinnan paranemiseen. Paluuta hallitumpaan arkeen auttoi jos oli asunut asunnottomuutta ennen omassa asunnossa. Eräs haastateltava kuvaili muun muassa suoriutuneensa työstä paremmin asunnottomuuden päätyttyä.

Aika jeeshän se oli, että pääs vihdoinkin ottamaan taas niskasta kiinni itteensä, ja tekemään niin kun sitä. Niin kun hoitamaan paremmin hommia. Ja hoitaa niin kun työjuttuja paremmin, että. Ja myöskin viettämään sitä omaa elämäänsä. Saamaan siitä kiinni.

Niin ei sillein että kummiski oli jo asunut omillaan jo jonkun aikaa. Nopeesti siihen pääs mukaan.

Asunnon saamista haastateltavat kuvailivat mahtavaksi asiaksi. Eräs haastateltava kuvaili sitä jopa yllelliseksi asiaksi. Haastateltavan oli ollut vaikea uskoa todeksi, että oli saanut asunnon.

Tuntuhan se niin luksukselta se asunto. -- Aamulla oli sillein, että vittu tää onkin totta, että mulla on kämpppi.

Asunnon saamisen myötä haastateltavien unenlaatu parantui ja stressi väheni. Haastateltavat kuvailivat myös pystyneensä nukkumaan ja syömään paremmin.

Tai siis pääs syömään paremmin ja nukkumaan paremmin.

Eräs haastateltavista kuvaili nukkuneensa todella hyvin ensimmäisenä yönä omassa asunnossaan.

No sen yön mä nukkuin ihan törkeen sikeesti.

Yhteenveto

Asunnon saaminen ei ollut haastateltaville helppoa. Se oli prosessi, joka eteni monella

useamman vaiheen kautta oman vuokra-asunnon saamiseen. Janne oli ainoa haastateltavista, joka sai suoraan oman vuokra-asunnon. Muiden tie asunnottomuudesta omaan vuokra-asuntoon kulki eri asumismuotojen kautta. Haastateltavista Matti asui haastatteluhetkellä edelleen tuetussa asumisyksikössä. Kaksi haastateltavista sai aluksi asunnon yhdessä toisen henkilön kanssa. Kaikilla paitsi Jannella asunnon saamiseen liittyi tuttavien tai sukulaisten apu. Apua saatiin joko niin, että haastateltava muutti yhdessä asumaan tutun henkilön kanssa tai tuttava/sukulainen auttoi asunnon tai asuntolapaikan saamisessa. Asunnon saamista vaikeuttivat menetetyt luottotiedot ja asunnon etsimisen kannalta epäsuotuisa ajankohta. Yhteen aikaan asunnoille saattoi olla kova kysyntä ja toiseen aikaan vapaita asuntoja oli selvästi enemmän tarjolla. Haastateltavilla oli monenlaisia tulevaisuuden suunnitelmia ja he suhtautuivat tulevaisuuteen positiivisesti. Asunnottomuutensa aikana haastateltavat olivat eläneet päivä kerrallaan ja keskittyneet vain kulloiseenkin hetkeen. Asunnottomuuden aikana haastateltavat eivät jaksaneet ajatella tai suunnitella tulevaisuuttaan.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Asunnottomuuden syyt olivat kaikilla haastateltavilla erilaisia. Voidaan kuitenkin olettaa monen osalla asunnottomaksi päätymiseen vaikuttaneen riittämättömät taidot huolehtia omista asioista. Haastateltavat olivat asunnottomuutensa aikana varsin nuoria, joten he olisivat tarvinneet ohjausta aikuisilta. Joidenkin kohdalla asunnottomaksi päätyminen olisi voinut mahdollisesti estää jos heillä olisi ollut lähellä käytännön asioissa neuvova aikuinen. Nuoria olisi voinut auttaa esimerkiksi neuvot siitä, miten maksamattomista vuokrista voi neuvotella vuokranantajan kanssa tai miten löytää tilapäismajoitusta remontin ajaksi. Näyttäisi siltä, että haastateltavat nuoret jäivät lopulta melko yksin suurten ongelmien kanssa eikä apua löytynyt riittävän varhaisessa vaiheessa.

Tärkeää olisikin tarjota nuorille tukea itsenäiseen asumiseen varhaisessa vaiheessa ja mielellään ennaltaehkäisevästi kuin vasta korjaavasti. Kuten tähänkin tutkielmaan haastateltujen nuorten kohdalla yleensä kävi, voi asunnottomuus johtaa moniin muihin ongelmiin kuten lisääntyneeseen päihteiden käyttöön, väkivaltatilanteisiin ja heikentyneeseen kykyyn tai jopa kykenemättömyyteen huolehtia töistä ja opiskelusta. Hallittua siirtymistä itsenäiseen asumiseen tukemalla voidaan ehkäistä ongelmien monimutkaistumista ja kertaantumista nuoren elämässä.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta voidaan pohtia tuetaanko nuorten itsenäistymistä ja itsenäiseen asumiseen liittyviä taitoja riittävästi. Voisi olla esimerkiksi tärkeää tarjota kaikille nuorille jo osana peruskoulua tai viimeistään osana toisen asteen opintoja tietoa asumiseen ja itsenäiseen elämiseen liittyvistä asioista. Toisaalta aineistossa nousi esiin erilaiset epäonnistuneet yhteisasumisjärjestelyt, joten voidaan pohtia miksi nuoret päätyvät asumaan yhteen ystävien tai seurustelukumppanin kanssa. Ehkä vuokra-asuntojen hintoihin pitäisi päästä vaikuttamaan niin, että omaa elämäänsä aloittavilla nuorilla olisi mahdollisuus omaan asuntoon, jolloin taloudellista tai huolenpidollista vastuuta asunnosta ei tarvitsisi jakaa kavereiden kanssa.

Voidaan pohtia myös vuokralaisen ja vuokranantajan välisten vastuiden ja oikeuksien tasapainoa ja sitä onko nuorilla riittävästi tietoa pitää huolta omista oikeuksistaan. Esimerkiksi Jannen tilanteessa pitkittynyt putkiremontti oli hänen omasta mielestään keskeinen tekijä asunnottomaksi joutumisessa. Tällaisissa tilanteissa nuori ei välttämättä

osaa hahmottaa, miten remontit voivat asumiseen vaikuttaa eikä hän osaa ennakoida muuttuneen tilanteen tuomia haasteita. Vuokranantajan puolelta tiedottaminen puolestaan saattaa olla epämääräistä ja hidasta, jolloin asukkaalle jää vielä vähemmän mahdollisuuksia järjestellä asumistaan muuttuvissa olosuhteissa. Tällaisissa erikoistilanteissa nuori herkästi alistuu tilanteeseen eikä osaa pitää puoliaan vaikka vuokranantaja laiminlöisikin velvollisuuksiaan. Yhteiskunnallisesti olisi tärkeää ainakin lisätä vuokralaisen oikeuksista tiedottamista ja valvoa oikeuksien toteutumista.

Asunnottomuus oli kaikille haastateltaville henkisesti ja fyysisesti raskasta. Mielenkiintoista oli kuinka samanlaisia tunteita asunnottomuus heissä herätti. Asunnottomuus oli stressaavaa ja ahdistavaa. Stressin ja ahdistuksen kokeminen asunnottomuuden aikana on ymmärrettävää, koska asunnottomuuden aikana koko totuttu elämä kääntyy pääläelleen. Asunnon menetyksen myötä ihminen menettää paikan, joka on tuonut turvaa ja rauhaa. Arjen rutiinit särkyvät kun ei ole omaa tilaa olla.

Asunnottomuuden kokemiseen oli suuri vaikutus sosiaalisilla suhteilla. Ystäviltä saatu apu auttoi asunnottomia jaksamaan tilannettaan. Annan ja Matin katuasunnottomuuteen liittyi eroavaisuus siinä, että Anna vietti paljon aikaa muiden katuasunnottomien kanssa ja sai heiltä apua, kun taas Matti ei kadulla asuessaan juurikaan tavannut samassa tilanteessa olleita. Näin ollen Matin kokemukseen asunnottomuudesta liittyi yksinäisyyden tunnetta. Myös ystäviltä saatuun apuun liittyi ristiriitaisia tunteita. Siihen liittyi kiitollisuutta, mutta samalla ahdistusta ja epätietoisuutta siitä, kuinka kauan ystävän apuun joutuisi turvautumaan. Ajattelen tämän ristiriitaisuuden johtuneen siitä, että haastateltavat olivat kiitollisia mahdollisuudesta yöpyä ystävän luona, mutta samalla he eivät kokeneet oloaan kotoisaksi. Haastateltavilla oli varmasti myös pelko siitä, että asunnottomuuden pitkittyessä ystävät eivät enää jaksaisi majoittaa heitä.

Aineistosta käy ilmi asunnottomuuden olleen haastateltaville uuvuttava kokemus. He eivät saaneet asunnottomuutensa aikana kunnolla nukuttua puutteellisten asumisolojen takia. Väsymykseen todennäköisesti vaikutti myös haastateltavien kokema ahdistus ja stressi. Haastateltavien väsymys on ymmärrettävää heidän tilanteensa huomioon ottaen. On ymmärrettävää, ettei ihminen saa nukuttua turvattomissa ja häiriöherkissä olosuhteissa, kuten lehtiroksiksissa tai varastotiloissa. Myös niiden haastateltavien kohdalla, jotka asuivat ystävän luona, väsymys oli ymmärrettävää oman tilan puutteen,

asunnon häiriöherkkyyden sekä huonojen nukkumapaikkojen vuoksi. Väsymykseen vaikutti luultavasti myös epätietoisuus asunnottomuuden kestosta.

Haastateltaville asunnottomuus oli voimakkaasti kodin puutetta. Voidaankin ajatella näiden haastateltavien kohdalla olleen kyse nimenomaan kodittomuudesta. Koti oli kaikille haastateltaville oma paikka, johon liittyi rauhaa. Haastateltavat oppivat kodittomuuden myötä arvostamaan sellaisiakin asioita, jotka ovat monelle itsestään selvyyksiä kuten suihku tai oma sänky. Aineistossani mielenkiintoista oli huomata, kuinka koti voi merkitä ihmiselle paljon enemmän, jos sen on kerran menettänyt. Koti on monelle itsestään selvä asia ja sen menettämistä ei osata ajatella. Kuitenkin kodin menettäminen vaikuttaa moniin asioihin. Kodin menettämisen myötä yksilö ei voi hallita omaa tilaansa tai arkeaan eikä hänellä ei ole paikkaa rauhoittumiselle. Jopa ruuan laittaminen ja omasta hygieniasta huolehtiminen vaikeutuvat.

Päädyin käyttämään asunnottomuus -käsitettä tutkielmassani kodittomuuden sijaan, koska asunnottomuus -käsitettä käytetään yleisemmin kirjallisuudessa, ja asunnottomuus on Suomessa kodittomuutta laajemmin tunnettu käsite. Halusin kuitenkin käyttää myös käsitettä kodittomuus, koska halusin tutkia, mitä koti merkitsi haastateltaville. Kodittomuus tuo kodin ja sen puutteen osana asunnottomuutta paremmin esiin kuin pelkkä asunnottomuus -käsite. (Vrt. Granfelt XXXX, xx.)

Päihteiden käyttö lisääntyi asunnottomilla asunnottomuuden aikana. En kuitenkaan katsoisi kaikkien haastateltavien kärsineen päihderiippuvuudesta, vaan osalle haastateltavista päihteet olivat pikemmin selviytymiskeino ja tapa viettää aikaa. Päihteiden käytön suhteen erään haastateltavan tilanne oli mielenkiintoinen. Hän aloitti huumeiden käytön asunnottomuuden aikana, mutta lopetti sen heti päästyään tuettuun asumisyksikköön. Tämän voi nähdä kertovan siitä, että huumeiden käyttö oli väliaikaista ja ehkä jopa sopeutumiskeino kuin riippuvuus. Tämä haastateltava tarvitsi huumeita nimenomaan selviytyäkseen arjesta kadulla. Toisen haastateltavan kohdalla on taas syytä ajatella, että nimenomaan riippuvuus päihteistä ajoi hänet kadulle — tämän haastateltavan asunnottomuus alkoi hänen lähdettyä kesken hoitojakson huumevieroituksesta pois. Kyseisen haastateltavan päihteiden käyttö oli vaihtelevaa asuntola-asumisen aikana. Haastatteluhetkellä haastateltava ei enää kertomansa mukaan käyttänyt päihteitä. Mielenkiintoista aineistossa oli se, että usealla haastateltavalla

päihteiden käyttö lisääntyi asunnottomuuden aikana ja puolestaan väheni asunnottomuuden päätyttyä. Vähentymisen taustalla voidaankin ajatella olevan se, että päihteet olivat haastateltaville selviytymiskeino, jota ei asunnon saamisen jälkeen enää tarvittu.

Mielenkiintoinen ilmiö aineistossani oli, että kaikkien haastateltavien kohdalla asunnon saamista haittasivat menetetyt luottotiedot. Itselleni tämä tuli yllätyksenä. Luottotietojen menetyks on ilmeisesti vaikeuttaa monien asunnottomien asunnon saamista. Toisaalta voidaan olettaa olevan yleisessä tiedossa, että menetetyt luottotiedot hankaloittavat monella tapaa elämää. On kuitenkin hyvä pohtia, miten voisimme ehkäistä luottotietonsa menettäneiden asunnottomuutta.

Suomessa asunto on jokaisen kansalaisen perusoikeus mutta hiljalleen ollaan päätyvässä tilanteeseen, jossa asunto on ehdollistettu oikeus niille, joilla luottotiedot ovat kunnossa. Omalla tavallaan asunnon saamisen tiivistynyt yhteys luottotietoihin rikkoo perusoikeuksia ja tätä tilannetta tulisi korjata. Ei ole perusteltua olettaa, ettei asunnon hakijalla ole kykyä hoitaa vuokranmaksuvelvollisuuttaan vain sen vuoksi, että luottotietoihin on tullut häiriömerkintä. Ensinnäkin tulisi yhteiskunnallisella tasolla tukea nuoria taloudenhallinnallisissa taidoissa ja rajoittaa entistäkin enemmän nuorten mahdollisuutta saada kulutusluottoa. Toiseksi pitäisi vakavasti pohtia onko asunnon hakijan oikeuksien näkökulmasta perusteltua, että vuokranantajalla on oikeus tarkistaa hakijan luottotiedot. Tilanne on kärjistynyt varsinkin kun vuokra-asuntomarkkinoilla hallitsee tällä hetkellä vahvasti vuokranantajan markkinat, ja vuokranantajilla on mahdollisuus valita vuokralainen mielivaltaisten kriteerien perusteella. Yhtä hyvin vuokranantajalla voisi olla oikeus tarkistaa hakijan peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo tai rikosrekisteriote ja tehdä tästä omat päätelmänsä vuokralaisen kunnollisuudesta.

Aineiston perusteella voidaan sanoa asunnonhaun ajankohdan vaikuttaneen siihen, kuinka helposti asunnon sai. Eräs haastateltava kertoi hakeneensa asuntoa syysaikaan, jolloin uudet opiskelijat aloittivat opintonsa ja täyttivät asuntomarkkinat. Toinen haastateltava taas kertoi joutuneensa asunnottomaksi keväällä, jolloin opiskelijoiden asunnon hakeminen on päättynyt. Tällöin asunto oli helpompi löytää. Voidaankin miettiä, huomioidaanko asunnottomille tarkoitettujen asumispalveluiden järjestämisessä

riittävästi kysynnän vaihtelu ajankohdan mukaan.

Asunnottomuuden päättymiseen voi ratkaisevasti vaikuttaa tuttavilta saatu apu. Aineistossa tuli ilmi asunnottomuuden päättymiseen vaikuttanut tuttavien ja sukulaisten apu. Mielenkiintoista on, ettei kukaan haastateltavista ollut saanut apua asunnon saamiseen sosiaalitoimistosta tai järjestöiltä. Haastateltavat kertoivat saaneensa apua lähinnä ystäviltä ja sukulaisilta. Kukaan haastateltavista ei maininnut saaneensa apua sosiaalitoimistosta tai muilta virallisilta tahoilta. Eräs haastateltavista kertoi käyneensä juttelemassa asunnottomuudestaan sosiaalityöntekijälle mutta koki vahvasti, ettei saanut sosiaaliviranomaiselta apua tilanteeseensa. Voidaan epäillä, etteivät haastateltavat nuoren ikänsä ja tiedon puutteen vuoksi välttämättä osanneet hakea apua viranomaisilta, vaan turvautuivat herkemmin ystävien ja sukulaisten apuun. Taustalla voi olla myös epäluuloa viranomaisia kohtaan. Moni nuori voi jo lähtökohtaisesti ajatella, että viranomaiset eivät kykene tai halua auttaa nuorta vaikeassa elämäntilanteessa. Epäluuloja voi osaltaan lisätä jos elämänhistorian varrella on ollut huonoja kokemuksia toiminnasta viranomaisten kanssa.

Suomessa käynnissä oleva PAAVO II hanke osoittaa, että asunnottomuuteen suhtaudutaan Suomessa vakavasti ja sitä pyritään ehkäisemään. Nuorena koettu asunnottomuus voi kasata nuoren elämään jo varhaisessa vaiheessa monenlaisia ongelmia kuten päihdeongelma, opiskeluiden keskeytyminen, työttömyys ja taloudelliset vaikeudet. Asunnottomuuden ehkäisemisen lisäksi täytyisi olla myös keinoja auttaa jo asunnottomiksi päätyneitä nuoria. Ensinnäkin kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja tulisi olla riittävästi. Toiseksi asunnon hakemisen tulisi olla riittävän helppoa ja siihen pitäisi tarvittaessa olla tukea ja ohjausta tarjolla. Mielestäni kunnille voitaisiin esimerkiksi määrätä velvollisuus osoittaa asunnottomalle nuorelle asunto lyhyen määräajan, esimerkiksi kuukauden sisällä, jotta ongelmat eivät pääsisi kasautumaan nuoren elämässä. Myös nuorille asuntoja tarjoavat tahot kuten kaupunkien omistamat vuokra-asuntoyhtiöt, opiskelija-asuntosäätiöt ja oppilaitosten omistamat asuntolat voisivat yhdessä luoda mallin, jossa hädän saanut nuori ohjataan tarvitsemansa avun piiriin eikä häntä jätettäisi tyhjän päälle.

Asunnon saaminen toi haastateltavien elämään vain positiivisia muutoksia. Haastateltavat saivat asunnon saatuaan elämänsä parempaan järjestykseen. He kokivat suurta helpotusta

asunnon saamisesta. He myös kokivat saamansa asunnon kodikseen ja halusivat pitää siitä hyvää huolta.

Asunnottomuus vaikutti haastateltujen nuorten kohdalla moneen heidän elämänsä osa-alueeseen. Asunnottomuus teki heistä riippuvaisia muiden avusta. Asunnottomuus myös synnytti negatiivisia tunteita ja haastateltujen elämästä tuli asunnottomuuden johdosta jokapäiväistä selviytymistä. Asunnottomuus toi jatkuvan epävarmuuden tunteen ja vei kyvyn ajatella tulevaisuutta. Asunnottomuus ei ollut vain asunnon menettämistä vaan myös kodin puutetta, mikä teki kokemuksesta vielä raskaamman. Asunnottomuuden kokemukseen liittyi myös yhteisöllisyyttä. Ystäviltä sai tarvittaessa apua ja asunnon saamistakin helpotti muiden ihmisten apu. Asunnottomuuden päättymisen oli helpotus ja moni haastateltavista pääsikin nopeasti takaisin arkeen. Asunnottomuuden kokemisen jälkeen nuoret osasivat arvostaa kotia ja sen merkitys elämässä korostui. Koti merkitsi vastakohtaa asunnottomuuden kauheudelle.

LÄHTEET

Ahponen, Pirkkoliisa 2001. Kodittomuuden marginaalissa. Teoksessa Suutari Minna (toim.) Vallattomat marginaalit yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Yliopistopaino Oy, Helsinki, 103-124

ARA 2014. Asunnottomat 2013. Selvitys 2/2014. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus. http://www.vvary.fi/Asunnottomat_2013.pdf (Viitattu 6.5.2015)

ARA 2013. Asunnottomat 2012. Selvitys 1/2013. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus.

FEANTSA 2013, ETHOS- yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot. Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö
http://www.asuntoensin.fi/files/2060/Ethos_FI.pdf (viitattu 7.5.2015)

Granfelt Riitta 2003. Kodittomuuden ja kodin kuvia. Teoksessa Kopomaa Timo (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä. Tammer-Paino Oy, 2003, 155-164

Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 702, Kirjapaino Raamattutalo oy, Pieksämäki

Granfelt, Riitta 1992. Asuntolan naisen elämää. Helsingin yliopisto Sosiaalipolitiikan laitos tutkimuksia n:o 1/1992. Yliopistopaino.

Haahtela Riikka 2015. Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistonpaino, Helsinki

Juurinen Päivi & Virtanen-Olejniczak 2008. Asunnottomuuden ytimessä. Teoksessa Hirvilampi Tuuli & Laatu Markku (toim.). Toinen vääräyyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala, 141-156

Järvinen Tero & Jahnukainen Markku 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari Minna (toim.) Vallattomat marginaalit yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Yliopistopaino Oy, Helsinki, 125-152

Kainulainen Sakari & Saari Juho & Häkkinen Juho 2013. Kadulta asuntoon – vaikutukset hyvinvoinnille. Teoksessa Hyväri Susanna & Kainulainen Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Juvenes Print Oy Tampere, 49-72

Karjalainen Jouko & Hänninen Sakari 2012. Pitkäaikaisen asunnottomuuden vähentämisestä tehtiin ohjelma. Teoksessa Hänninen Sakari & Junnila Maijaliisa (toim.) Vaikuttavatko politiikkatoimet? Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino. Tampere.

Koistiainen Eeva & Laakso Seppo 2013. Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa Hyväri Susanna & Kainulainen Sakari (toim.) Paikka asua ja elää?

Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Juvenes Print Oy Tampere, 25-48.
Korhonen, Erkki 2002, Asunnottomuus Helsingissä, Helsingin kaupungin tiedotuskeskus, Helsinki.

Laine Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä, 26-43

Lämsä, Anna-Liisa 1999. Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta, 49-59 saatavana http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosaian_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/holtittomasta_hallittuun.pdf

Ruusuvuori Johanna & Tiittula Liisa 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere, 22-56

Suutari, Minna. 2003. Ongelmallinen marginaali? Nuoret, ammattikouluttamattomuus ja työelämän osaamistarpeet. Teoksessa Puhakka, Antero, Suutari, Minna & Tedre, Silva (toim.) Notkea liike – Pirkkoliisa Ahposen Juhlakirja. Joensuu: Joensuun yliopisto Yhteiskuntapolitiikan laitos, 127-137.

Tainio, Hannele 2009. Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen. Juvenes Print oy, Tampere.

Tiittula Liisa & Ruusuvuori Johanna 2009. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere, 9-21

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Hansaprint Oy, vantaa.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä.

LIITE 1

Haastattelupyyntö

Tiedote tutkimukseen osallistuvalla

Hei,

30.11.2013

Olen päätoiminen opiskelija Itä-Suomen yliopistosta pääaineeni on yhteiskuntapolitiikka, ja teen Pro-gradu tutkielmaa liittyen nuorten asunnottomuuteen. Pro-gradu tutkielmani ohjaajana toimii Yhteiskuntapolitiikan laitoksen professori Laura Assmuth.

Tutkielmassani olisi tarkoitus tutkia nuorten kokemuksia asunnottomuudesta. Asunnottomuutta on tutkittu paljon ulkopuolisten ja viranomaisten näkökulmasta. Haluaisinkin kuulla nuorten omia kokemuksia siitä miltä asunnottomuus tuntuu ja miten se teidän elämäänne vaikuttaa. Tärkeintä olisi kerätä juuri omakohtaisia kokemuksia, ja sitä miten asunnottomuus vaikuttaa elämään.

Tutkimus tehdään haastattelemalla, ja haastattelut nauhoitetaan. Haastattelunauhat tulevat vain tutkimuksen tekijän haltuun, eikä kukaan muu kuuntele niitä. Haastattelunauhojen avulla kerätään haastatteluista saatu tieto, jonka jälkeen nauhat tuhoetaan. Yksittäisen haastateltavan kertomia asioita ei voida jälkeinpäin yhdistää haastateltavaan. Haastateltavalla on oikeus halutessaan peruuttaa osallistumisensa.

Olisin kiitollinen jos voisit osallistua tutkimukseeni. Osallistumalla voit tuoda oman kokemuksesi asunnottomuudesta esiin ja olla lisäämässä tietoa asunnottomien arjesta. Jos siis olet kiinnostunut tulemaan haastateltavaksi niin ota yhteyttä minuun s-postilla osoitteeseen **josaukko@student.uef.fi**

ystävällisin terveisin

Johanna Saukkonen

S-posti: josaukko@student.uef.fi

Ohjaaja

Laura Assmuth

s-posti: Laura.assmuth@uef.fi

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO

Taustatietokysymyksiä

Ikä

Teemat

Asunnottomuus

Kerro asunnottomuudestasi

-milloin?

-kauan kesti?

- miten sait asunnon?

Kerro eri yöpymispaikoista

Esim. tuttavien, kavereiden, kadulla, yömajat, asuntolat. tuossa vinkkinä paikkoja jossa asunnottomat voivat yöpyä.

Kerro millaista arki oli asunnottomana.

Esim. Minkälainen oli tavallinen päivä silloin. Mitä teit. Missä paikoissa oleskeli.

Kerro siitä hetkestä kun sait asunnon

Mitkä asiat muuttui, mitkä ei muuttunut, Millaisia tunteita siihen liittyi. oliko helppo saada kämpä?

Kokemukset/tunteet

Millaista asunnottomuus oli?

Kerro asunnottomuuden negatiivisista vaikutuksista.

Oliko positiivisia asioita? Kerro niistä tarkemmin.

Minkälaisia tunteita asunnottomuus sinussa herätti?

Esim. Millaisia tunteita oli kun jouduit asunnottomaksi?

Millaisia tunteita oli kun sait kämpän?

Kerro asioista, jotka auttoivat sinua jaksamaan asunnottomuuden aikana.

Kerro syitä miten selvisit asunnottomuudesta.

Minkälaisia tunteita eri yöpymispaikkoihin liittyi?

Päihteet

Kerro päihteiden käytöstä asunnottomuuteen liittyen.

Miksi käytit jos käytit ja mikä merkitys sillä oli elämässä silloin?

Lisääntykö käyttö vai ei?

Minkälaista päihteidenkäyttö oli ennen asunnottomuutta ja sen jälkeen?

Koti

Mitä koti merkitsee sinulle?

Mikä on sinulle koti?

Oliko asunnottomuus myös kodin puuttumista?

Tulevaisuus

Minkälainen ajatus sinulla oli tulevaisuudesta kun olit asunnottomana?

Mitä ajattelet tulevaisuudesta nyt?

Kokemuksia eri viranomaisista

Kerro millaisia kokemuksia sinulla oli asunnottomuuden aikana eri viranomaisista.

Esim. poliisi, sosiaalityöntekijät, sosiaalitoimisto, Kela.

Saitko neuvoa tai apua mistään asunnottomuuteen liittyen tai autettiin asunnon saamisessa?

Ihmissuhteet

Kerro miten asunnottomuus vaikutti ihmissuhteisiisi.

Esim. kaverit, perhe, sukulaiset.

Oliko positiivisia vaikutuksia vai negatiivisia?

Miten ihmiset suhtautuivat asunnottomuuteen?